

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського

Кафедра фізичної культури та спорту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

В.М. Лелека

«03» грудня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ У СВІТІ

Виконала: студентка групи 6831м

М.О. Вовчанська

Керівник роботи:

Доктор наук з фіз. вих. та спорту, професор

Г.А. Лісенчук

Миколаїв – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова****Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського**

Кафедра фізичної культури та спорту

Спеціальність А4.11 Середня освіта (Фізична культура)

Освітня програма «Середня освіта (Фізична культура)»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Г.А. Лісенчук

09 вересня 2024 року**ЗАВДАННЯ****НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ****на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

Студентці Вовчанської М.О.

1. Тема роботи: «Історичні аспекти розвитку жіночого футболу у світі»Керівник роботи Лісенчук Геннадій Анатолійович, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Затверджені наказом ректора №1383-уч від «26» листопада 2025 року

2. Термін подання роботи: жовтень 2025 р.

3. Вихідні дані по роботі: закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, міжнародні акти, зокрема конвенції та рекомендації ООН, нормативно-правові акти щодо професійної підготовки фахівців з фізичної культури та спорту, Міністерство молоді та спорту України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали наукових конференцій.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):

Розділ 1. Становлення та розвиток професійного футболу

Розділ 2. Процес формування жіночого футболу у світі

Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку жіночого футболу у світі

5. Перелік графічного матеріалу:

Лист 1. Жіноча футбольна команда Північного Лондона. 1895 рік.

Лист 2. Жіноча збірна Франції з футболу. 1920 рік.

Лист 3. Ключові фактори реалізації потенціалу розвитку жіночого футболу.

Лист 4. Головні аспекти впливу жіночого футболу на економіку.

Лист 5. Наслідки успіху жіночих команд.

Лист 6. Результати анкетування щодо проблем фінансування жіночого футболу.

Лист 7. Результати анкетування щодо інфраструктури.

Лист 8. Покращення рівня жіночого футболу в Україні за останні 10 років.

Лист 9. Рівень конкурентоспроможності клубів на міжнародній арені

5. Перелік презентаційних матеріалів, виконаний в програмі Power Point.

6. Дата видачі завдання 09 вересня 2024 року.

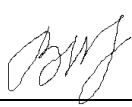
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літературних джерел з предмету дослідження	Жовтень 2024	виконано
2.	Складання розгорнутого плану магістерської роботи та ознайомлення керівника з планом кваліфікаційної роботи	Жовтень 2024	виконано
3.	Підготовка розділу 1 Розділ 1. Становлення та розвиток професійного футболу	Листопад-грудень 2024	виконано

4.	Підготовка розділу 2 Розділ 2. Процес формування жіночого футболу у світі	Січень-лютий 2025	виконано
5.	Підготовка розділу 3 Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку жіночого футболу у світі	Березень-квітень 2025	виконано
6.	Проаналізувати результати дослідження та сформулювати висновки Визначити перспективи подальших досліджень	Квітень 2025	виконано
7.	Апробація дослідження у вигляді тез	Травень 2025	виконано
8.	Оформлення магістерської роботи	Вересень 2025	виконано
9.	Передача магістерської роботи рецензенту для рецензування	Вересень 2025	виконано
10.	Передача магістерської роботи науковому керівнику для написання відгуку	Жовтень 2025	виконано
11.	Підготовка доповіді у вигляді презентації	Жовтень 2025	виконано
12.	Попередній захист магістерської роботи	11.11.2025	виконано
13.	Захист магістерської роботи	Грудень 2025	виконано

Студентка

(підпис)

 М.О. Вовчанська

Керівник роботи

 Г.А. Лісенчук

АНОТАЦІЯ

Вовчанська М.О. Історичні аспекти розвитку жіночого футболу у світі

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) Міністерство освіти і науки України, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського, Кафедра фізичної культури та спорту, м. Миколаїв, 2025р., 91 сторінок.

В кваліфікаційній роботі проведено аналіз документальних матеріалів і науково-методичних джерел та мережі Інтернет який дозволив з'ясувати низку суттєвих питань, що покликані сприяти популяризації і розвитку жіночого футболу у світі та безпосередньо в Україні. Ключові проблеми, що обмежують розвиток жіночих професійних футбольних клубів у світі, серед яких недостатнє фінансування, слабка інфраструктура та низький рівень популярності. Для подолання цих труднощів запропоновано такі шляхи: інвестиції у модернізацію інфраструктури, активна популяризація жіночого футболу, залучення спонсорів, а також розвиток молодіжних програм.

***Ключові слова:** фізична культура, жіночий футбол, історичні аспекти, формування, дискримінація, популяризація, перспективи розвитку.*

ABSTRACT

Vovchanska M.O. Historical Aspects of the Development of Women's Football in the World

Qualification thesis for obtaining the Master's degree in Secondary Education (Physical Culture), specialty 014.11. Ministry of Education and Science of Ukraine, Admiral Makarov National University of Shipbuilding, V.O. Sukhomlynskyi Educational

and Scientific Pedagogical Institute, Department of Physical Culture and Sports, Mykolaiv, 2025, 91 pages.

The qualification thesis analyzes documentary materials, scientific and methodological sources, and Internet resources, which made it possible to identify a number of essential issues aimed at promoting and developing women's football worldwide and specifically in Ukraine. The key problems limiting the development of professional women's football clubs around the world include insufficient funding, weak infrastructure, and low popularity. To overcome these challenges, the following solutions are proposed: investment in infrastructure modernization, active promotion of women's football, attracting sponsors, and developing youth programs.

Keywords: *physical culture, women's football, historical aspects, formation, discrimination, promotion, development prospects.*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	9
ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ І. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ФУТБОЛУ.....	12
1.1 Історичні аспекти становлення професійного футболу.....	12
1.2 Тенденції розвитку професійного футболу.....	16
1.3 Особливості становлення та розвитку професійного футболу в Україні.....	20
1.4 Початок формування жіночого футболу у світі.....	24
Висновки до 1 розділу.....	30
РОЗДІЛ ІІ. ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ У СВІТІ.....	32
2.1. Перші прояви жіночого футболу у світі.....	32
2.2. Формування жіночого футболу. Етапи розвитку.....	36
2.3. Перші жіночі команди з футболу.....	39
2.4. Сучасний стан жіночого футболу.....	44
Висновки до 2 розділу.....	55
РОЗДІЛ ІІІ. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ У СВІТІ.....	57

3.1. Вплив жіночого футболу на суспільство.....	57
3.2. Дискримінація в жіночому футболі.....	61
3.3. Майбутнє жіночого футболу.....	64
3.4. Перспективи розвитку жіночого футболу в Україні.....	74
Висновки до 3 розділу.....	83
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ФІФА – Міжнародна федерація футболу;

ФА – Футбольна асоціація;

ФК – футбольний клуб;

ВАА – відео асистентів арбітра;

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік;

ВАА – відеоасистент арбітрів;

ІФАВ – Міжнародна рада футбольних асоціацій;

УЄФА – Спілка футбольних європейських асоціацій;

АПЛ – Англійська прем'єр-ліга;

ПФЛ – професійна футбольна ліга;

ФФУ – федерація футболу України;

УАФ – українська асоціація футболу;

НТП – науково-технічний прогрес;

КНГ – комплексно-навчальна група;

ЗМІ – засоби масової інформації.

ВСТУП

Актуальність теми. У ХХ ст. футбол став одним з найпопулярніших та найприбутковіших видів спорту не тільки в Англії, а й у всьому світі. На сьогоднішній день футбол, як професійний вид спорту, є потужним соціальним явищем та виконує важливі функції в сучасному суспільстві завдяки тісним взаємозв'язкам з такими суспільними інститутами, як політика, економіка, наука, культура, освіта, релігія тощо. При вивченні будь-якого явища визначальними є питання щодо передумов його виникнення, умов функціонування в теперішній час і перспектив розвитку в майбутньому. Оскільки розвиток футболу в світі відбувається досить динамічно, то актуальним є вивчення його сучасного стану на світовому та національному рівнях. В останні десятиліття проблематиці розвитку футболу присвячена значна кількість наукових праць, проте більшість із них приділяють увагу чоловічому футболу, а також системі змагань та тренувань. Водночас, недостатньо вивчено особливості функціонування, становлення та розвитку жіночого футболу, що й обумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – полягає у вивченні та виявленні особливостей формування жіночого футболу у світі.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз ключових аспектів розвитку жіночого футболу у світі;
2. З'ясувати особливості становлення жіночого футболу;
3. Визначити основні проблеми, що уповільнюють розвиток жіночого футболу у світі та Україні;
4. Розкрити перспективи розвитку жіночого футболу.

Методи дослідження: аналіз, синтез і узагальнення науково-методичної літератури та джерел мережі Інтернет; історичний; порівняння та аналогія; а також

загальноісторичні методи: історично-порівняльний, історично-логічний та хронологічний.

Об'єкт дослідження: професійний жіночий футбол у світі.

Предмет дослідження: організаційні, економічні, історичні, нормативно-правові складові професійного жіночого футболу у світі.

Наукова новизна: вперше виділено етапи розвитку професійного спорту в Україні за часів її незалежності та в цілому світі на підставі визначення історичних, соціально-економічних, правових критеріїв, які є загальними для найбільш популярних видів спорту. Доповнено дані щодо актуальних проблем розвитку професійного жіночого спорту у світі.

Практичне значення. Матеріали дослідження можуть бути використані професійними футбольними клубами, закладами вищої освіти при підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців у галузі фізичної культури та спорту, студентами, магістрантами при вивченні окремих навчальних дисциплін.

Апробація результатів дослідження.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел (29 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок. Містить 3 таблиці та 9 рисунків. Список використаних джерел включає 29 найменувань.

РОЗДІЛ І. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ФУТБОЛУ

1.1. Історичні аспекти становлення професійного футболу

Футбол - найпопулярніша командна гра у світі, де за кожен заліковий пункт потрібно боротися. Історія «ножного м'яча» налічує чимало століть. У різні ігри з використанням м'яча, схожі на футбол, грали в країнах Стародавнього Сходу (Єгипет, Китай), у античному світі (Греція, Рим), у Франції («пасупь»).

Не існує єдиної думки щодо походження перших ігор, де м'яч відбивали ногами. Згідно з китайськими легендами, футбол винайшов Жовтий імператор Хуанді близько 5 тисяч років тому. Також існують думки, що китайську гру «куджу» могли вигадати за часів Цинь Ші Хуанді або Ву Ді з династії Хань. Достеменно відомо, що вже у період династії Сун існували майже закриті клуби «куджу», куди було дуже важко потрапити. У китайському романі «Річкові заплави», датованому XV століттям, зображено, як грають у куджу в епоху династії Мін (1366—1644).

Китайські дослідники змогли обґрунтувати і довести першість Китаю в іграх з м'ячем, тому ФІФА офіційно визнала цю країну батьківщиною футболу. В античні часи подібні ігри були в різних країнах: у Єгипті; в Японії — «кемарі», ймовірно, різновид куджу, який привезли з Китаю 600 року н. е. В античній Греції грали в «епіскірос», а в давньому Римі існувала гра «гарпастум», але там можна було брати м'яч у руки і використовувати силові методи боротьби, тому забава була схожа на регбі.

Предвісником футболу в Європі, напевно, був римський «гарпастум». У даній грі, яка була одним з видів військового тренування легіонерів, потрібно було провести м'яч між воротами. У античному Єгипті схожа на футбол гра була відома

в 1900р. до н.е. У античній Греції гра з м'ячем була відома в інших проявах в 5 ст. до н.е., про що свідчить зображення спортсмена, що жонглює м'ячем, на давньогрецькій стіні, що зберігається в музеї в Афінах. У стародавні часи, гра в футбол називалась «еписикирос», і набувала популярності серед жителів античних країн.

Кембриджські правила, перший уніфікований звіт футбольних правил, складеного 1848 року в Кембриджському університеті. Творці цих правил прагнули розробити гру, прийнятну для студентів, які грали в різні форми гри з м'ячем у приватних школах. До того майже, кожна школа і кожен футбольний клуб мали власні зведення правил. Одні правила допускали ведення і передачу м'яча руками, інші — відкидали; в одних командах кількість гравців обмежували, а в інших — ні. В одних командах дозволялося штовхати, підсікати суперника, бити його по ногах, в інших це було заборонено. Таким чином, англійський футбол перебував у хаотичному стані.

У 1848 році вперше серйозно спробували зробити універсальний звіт футбольних правил. Г. де Уїнтон і Джон Чарльз Трінг із Кембриджського університету зустрілися з представниками приватних шкіл Ітона, Харроу, Шрусбері, Регбі та Вінчестера, щоб сформулювати та прийняти звід єдиних правил. Дискусія тривала 7 годин 55 хвилин, і в результаті було опубліковано документ під назвою «Кембриджські правила». Їх запозичили багато команд поблизу Кембриджа, але загального визнання вони не отримали. Тим не менше, Кембриджські правила стали першими розробленими футбольними правилами та передвісниками сучасного футболу, відіграли значну роль у формуванні сучасних футбольних правил.[1,13]

1863 року Ебенізер Кобб Морлі, адвокат з міста Кінгстон-апон-Галл, опублікував статтю в газеті “Беллз Лайф” із пропозицією створити керівний орган футболу. Ідею Морлі підтримали керівники інших футбольних клубів, і в результаті чого такий керівний орган був створений. Також він був причетний до складання

перших Правил гри у футбол. Саме тому його вважають не лише батьком Футбольної Асоціації, а й батьком футболу. Морлі став першим секретарем Футбольної асоціації Англії (1863—1866) її другим президентом (1867—1874).

26 жовтня 1863 року представники деяких футбольних клубів зустрілися в таверні “Каменярів” (Freemasons' Tavern) на Лонг-Ейкр у Ковент-Гардені. Це було перше засідання Футбольної асоціації, перший офіційний футбольний орган. За результатом першої зустрічі, учасники засідання звернулися із закликом до представників інших приватних шкіл Англії приєднатися до асоціації. За винятком Аппітгема (Uppingham School), решта шкіл відмовилися. Всього було проведено 6 зустрічей Футбольної асоціації в період між жовтнем та груднем 1863 року. Найбільш прийнятними для асоціації виявились Кембриджські правила, які й були прийняті за основу під час п'ятого засідання 1 грудня 1863 року. Правила забороняли футболістам пересуватися по полю з м'ячем у руках, а також не дозволяли блокувати, штовхати, ставити підніжки і підсікати, завдавати удари по ногах. Більшість делегатів підтримали цю пропозицію, за винятком Френсіса Кемпбелла, представника футбольного клубу “Блекхет” і першого управляючого фінансами Футбольної асоціації. Під час шостого завершального засідання 8 грудня 1863 року, Френсіс Кембелл повідомив присутнім, що хоча футбольний клуб Блекхет затвердив принципи Асоціації, він не може погодитися грати за новими правилами, які забороняють підніжки, підсічки, і оголосив про вихід з організації. За результатами зустрічі 8 грудня Футбольна Асоціація опублікувала “Правила гри у футбол”, перший детальний набір правил, який пізніше став відомий під назвою “футбол”.[2,23]

Прийняті членами ФА Правила гри у футбол визначали максимальну ширину та довжину поля, процедуру початку гри з центра поля, тлумачили різні терміни, включаючи взяття воріт, вкидання м'яча в гру, положення поза грою. Торкання та передача м'яча руками дозволялася за умови, що його спіймали після першого відскоку. Попри уточнення характеристик взуття (заборонялося взуття з

металевими шипами, залізні вставки та гутаперча), не було конкретних правил щодо кількості гравців, виконання пенальті, штрафних ударів, порушень гри чи розмірів футбольного м'яча. Капітанам обох команд необхідно було узгоджувати ці моменти перед початком кожного матчу.

Встановлені ФА закони негайно вступили в дію, до яких приєдналися клуби Шеффілд та Ноттінгем, проводячи щорічні змагання за правилами ФА. Протягом наступних двох років приєдналися Честерфілд і Стоук. До того часу команди визначилися з кількістю футболістів по 11 у кожній команді, гра велася круглим м'ячем (на відміну від регбі). Зазначалося, що всі гравці перед м'ячем перебувають у положенні поза грою, унеможливорюючи передачу м'яча вперед, як це прийнято в регбі сьогодні. Згодом було введено заборона на гру рукою в м'яч за винятком одного гравця в кожній команді, воротаря. Червона стрічка протягалась між стійками воріт для позначення верхньої частини воріт. Втім, ФА в перші 10 років свого існування була не настільки популярною. За цей період до неї увійшло лише 18 клубів. [3]

Потреба у створенні єдиної організації для управління всім світовим футболом постала на початку ХХ-го століття у зв'язку зі зростанням популярності футболу та кількості міжнародних поєдинків. Спершу Футбольна Асоціація Англії займалася процесом врегулювання спірних питань, але ця робота не мала прогресу; і тому право створити таку організацію випало на долю семи інших європейських в. Міжнародна федерація футболу (далі – ФІФА) була заснована 21 травня 1904 року в Парижі, а її засновниками стали Бельгія, Данія, Іспанія, Нідерланди, Франція, Швейцарія та Швеція. Трохи пізніше до ФІФА приєдналася Німеччина, а ще через рік - Австрія, Англія та Італія. Першим президентом ФІФА було обрано француза Роберта Герена.

З 1930 р. проводяться чемпіонати світу з футболу. У них беруть участь, в основному, професійні футболісти, чия майстерність оплачується клубами. Футбол належить до тих небагатьох видів спорту, в яких найпрестижнішим змаганням є

Чемпіонат світу, а не Олімпійські ігри. На початку XIX ст. починають виникати футбольні команди, які здебільшого створюються за ініціативи молодих студентів. В різних клубах першими гравцями стають звичайні працівники з різних галузей. [26,27]

1.2. Тенденції розвитку професійного футболу

На сьогоднішній день футбол, як професійний вид спорту, є потужним соціальним явищем. Це динамічна гра, що стрімко розвивається та постійно змінюється. В наш час світовому футболу притаманні нововведення, що так чи інакше впливають на популярність, розвиток та якість гри. В процесі глобалізації, значні зміни стосуються економічної складової футболу, що пов'язана з інтернаціоналізацією, купівлею гравців та їх націоналізацією. Останнім часом активні зміни стосуються техніки футболу, яка весь час удосконалюється та видозмінюється: деякі прийоми та дії зникають, натомість з'являються нові. Введення м'яча стає другорядним елементом техніки. Зміни, що стосуються стилів та характеру ведення матчів, напряду залежать від змін правил та системи гри. Серед останніх тенденцій у професійному футболі стало впровадження системи відео повторів «VAR» (англ. Video assistant referee). Система відеодопомоги допомагає бригаді арбітрів, яка обслуговує матчі приймати рішення в спірних епізодах матчу за допомогою відеоповторів. Офіційне включена даної системи до Правил гри в футбол відбулось у 2018 році після серії випробувань в різних другорядних лігах та міжнародних змаганнях.

Система VAR дозволяє арбітру розглянути три основні випадки спірних моментів (плюс один адміністративний) та допомогти головному судді прийняти правильне рішення:

- порушення правил при забитих голах;
- момент з порушенням правил в карному майданчику;

- хибне пред'явлення червоної картки (епізоди з другою жовтою карткою не розглядаються);

- помилки в ідентифікації покараних гравців (допомагає визначити, хто саме зробив фол, що карається карткою).

Таким чином, система відео допомоги сприяє офіційному виявленню та підтвердженню «явних помилок» суддів під час матчу. У кожному матчі, що відбувається з використанням системи VAR, у спеціальній відео кімнаті працюють відео арбітр, його помічник та оператор відео повторів, які спостерігають за матчем з декількох моніторів та з різних ракурсів, тримаючи зв'язок з головним суддею. На посаду відео арбітра може призначатись як чинний арбітр міжнародного класу, або суддя після завершення кар'єри. До основних обов'язків відео арбітра входить фіксація фактів порушень та повідомлення про необхідність застосування відео повторів, а помічник відео арбітра повинен стежити за подіями, що розгортаються на полі. Арбітр може попросити систему про допомогу, якщо сумнівається у прийнятому рішенні. Аналогічно VAR може порекомендувати судді повторний перегляд моменту. Арбітр повинен обрати один з трьох варіантів після повідомлення VAR:

- не змінювати свого рішення;
 - сигналізувати паузу, для перегляду моменту на екрані та консультації з відео арбітром ;
 - прийняти підказку свого відео помічника і скасувати своє рішення .
- Однією з цілей Міжнародної федерації футболу (FIFA) є використання технологій у розвитку гри та вдосконаленні футбольного досвіду в рамках програми «The Vision 2020-2023».

Згідно регламенту Всеукраїнських змагань з футболу серед команд клубів Професіональної футбольної ліги застосування відео асистентів арбітрів (далі – ВАА) дозволено лише за умови, що організатори матчу/змагання виконали вимоги

протоколу ВАА, що відповідають принципам та філософії Правил гри, вимоги щодо застосування системи (як це вказано у посібнику ВАА) і отримали письмовий дозвіл від IFAB та ФІФА. Виділяють такі види процедур, що пов'язані із застосуванням системи відеоповторів: початкове рішення, перевірка, перегляд та остаточне рішення. Ще однією тенденцією в професійному футболі є те, що змінилась цінова політика, тобто ціна футболістів стала значно вищою в порівнянні з попередніми сезонами. На даний момент трансфери відіграють значну роль у футболі, та є вагомим джерелом прибутку клубу. Перехід тих чи інших гравців може принести команді користь на даний момент або в перспективі. Одним з джерел для підрахунку ціни футболіста виділяють сайт «Transfermarket». Цей сайт є настільки впливовим, що насправді більшість футбольних менеджерів при покупці футболіста насамперед звертають увагу на вартість, що вказана на сайті. Серед факторів, що впливають на кінцеву ціну гравця є: амплуа, досвід участі у попередніх клубах, ігри в Єврокубках, матчі за збірну, громадянство та інші.[4]

2 березня 2019 було затверджені правки та пояснення щодо законів гри у професійному футболі в сезоні 2019/20 на 133-му зібранні складу Міжнародної ради футбольних асоціацій (далі – IFAB), що проходив в Абердіні, Шотландія. Серед експериментальних змін, що були затверджені на наступні два роки були:

1. покарання жовтими та червоними картками персоналу та адміністрації команди;
2. гравець, якого замінили, може покинути межі поля в будь якій точці, а не тільки біля початку центральної лінії;
3. при виконанні удару від воріт і штрафного удару команда, що захищається в своїй штрафній площі, м'яч з'являється в грі, як тільки береться удар.

Ще одним нововведенням в футболі стали оновлені правила гри. Зміни в сезоні 2019-20 торкнулись основних цілей стратегії «fair play» («чесна гра»), зокрема, що стосується покращення поведінки гравців на полі та взаємоповаги

один до одного, збільшення ігрового часу, бажання зробити гру більш динамічною та привабливою. Зміни у футбольних правилах стосуються також гри рукою у нападі в карному майданчику, здійснення замін, виконанні штрафних ударів та поведінки голкіпера під час пробивання пенальті. Якщо футболіст забиває гол внаслідок ненавмисного удару чи дотику до м'яча рукою, або ж ненавмисно зіграє рукою і створить гольову ситуацію, то це буде порушенням і м'яч не зарахують. Також під час пробивання пенальті воротар буде зобов'язаний знаходитись на лінії воріт тільки однією ногою. До цього на лінії мали бути дві ноги. Удосконалено правила щодо ситуацій, коли м'яч потрапляє в арбітра. Раніше у таких випадках команди продовжували гру, відтепер – у певних випадках буде проводитись процедура розіграшу «спірного м'яча». Крім нових правил, також дозволено застосовувати електронне та комунікаційне обладнання, компактні мобільні пристрої в технічній зоні, але суто для тренерських і тактичних завдань або для забезпечення безпеки гравців. Також новітнім стало проведення четвертої заміни, але у випадках переходу футбольного матчу в додаткові 15-хвилинні тайми. Аналіз футбольних ігор показав, що в сучасному футболі часто існує суперництво між атакою та обороною. Це призводить до універсалізації футболістів, тому одним з основних завдань є підготовка повноцінних футбольних кадрів, удосконалення універсального тактичного мислення та вміння будувати гру від атаки до захисту і навпаки.

Тенденцією останніх років стала поява кваліфікованих іноземців в національних збірних, натуралізація футболістів стає поширеним явищем. На чемпіонаті світу 2014 року в Бразилії багато національні команди виглядали вельми інтернаціонально, маючи в складі гравців з різним кольором шкіри, типом особи, розрізом очей. Найбільш етнічно однорідними виявилися збірні Японії та Південної Кореї, тобто ті країни, які ведуть закритий спосіб життя, куди міграція є проблематичною. У зв'язку з високим ступенем комерціалізації та розвитку

футболу покупки національних і іноземних гравців набули масового характеру, і трансферні витрати зростають зі стрімкою швидкістю. Під час літнього трансферного вікна 2017 р витрати на трансфери, за оцінками УЄФА, досягли максимальної величини 5,6 млрд. євро, в порівнянні з 2016 р зростання склало 29%, 80% цих витрат припадало на п'ять провідних європейських ліг. Процес інтернаціоналізації доторкнувся і зайнятості футбольних тренерів. Багато команд мають іноземних наставників, і тут знову на першому місці АПЛ. В 2016 року в Англійській Прем'єр-лізі, також як і у вищій лізі Казахстану, 75% тренерів були іноземці, за ними слід Чемпіонів в Англії і вища ліга Латвії (63%). В інших регіонах світу іноземні тренери також користуються попитом, є ліги, де іноземці становлять 100% тренерського складу (Катар, ОАЕ), в Суперлізі Китаю - 73%. [5]

1.3. Особливості становлення та розвитку професійного футболу в Україні

Становлення та розвиток українського футболу визначалися низкою геополітичних та економічних чинників. Зокрема, у другій половині XIX століття, територія сучасної України входила до складу двох різних держав – Російської Імперії та Австро-Угорщини, що було однією з причин деякого відставання у розвитку національного спортивного руху, у порівнянні з країнами Західної Європи. Разом з тим, розбудова Донецького індустріального центру, проведення півднем України індоевропейської телеграфної лінії, створення нових об'єктів промисловості у Києві, Харкові, Одесі, Миколаєві та інших містах, збільшення товарообігу обумовили значне зростання потоку іноземних фахівців. Англійські, валлійські, німецькі, голландські, бельгійські, чеські робітники і службовці, члени їх сімей, а у портових містах ще й моряки, займаючись фізичною культурою та спортом, знайомили місцеве населення з футболом. Паралельно українські студенти та викладачі, повертаючись з європейських навчальних закладів,

презентували у рідному краї маловідому спортивну гру, яка швидко здобувала своїх прихильників.

Перша футбольна команда з'явилася на території України у 1878 році. Вона була створена в Одеському британському атлетичному клубі й складалася виключно з іноземних службовців та працівників. Лише через п'ятнадцять років до складу команди увійшли місцеві гравці, які у 1899 році, під керівництвом знаменитого авіатора і спортсмена Сергія Уточкіна, створили власний футбольний колектив.

На західноукраїнських етнічних територіях проведення перших показових ігор у футбол започаткували в 70 – 90 роках XIX століття польський та український осередки гімнастичного товариства “Сокіл”. Гра припала до вподоби і настільки стрімко набирала популярності серед населення, що в червні 1894 році у Стрийському парку Львова було завершено будівництво найбільшого у Центральній та Східній Європі двохярусного стадіону “Велетень” в англійському стилі з трибунами на 10 тисяч місць, і менше, ніж через рік, розпочалося зведення наступної спортивної арени. У програмі другого загальнокраєвого зльоту спортивно-суспільної інституції “Сокіл” 14 липня 1894 року на новозбудованому стадіоні столиці Галичини відбувся футбольний поєдинок між командами міст Львова і Кракова. Гра тривала до першого забитого м'яча, який на 7-й хвилині провів другокурсник учительської семінарії Володимир Хомицький. У присутності семитисячної аудиторії вболівальників арбітр із Кракова професор Виробек зафіксував перемогу львів'ян. Це був перший офіційний матч на етнічних українських землях за участю місцевих жителів, які володіли навичками гри в футбол відповідно до чинних на той час правил. За рішенням виконкому Федерації футболу України від 3 липня 1999 року дата 14 липня 1894 року вважається початком шляху українського футболу.

Напередодні цього річного проведення першості Європи глибоко

символічно, що саме зустріч українських та польських команд відкрила літопис сучасного вітчизняного футболу. Піонерами футболу на Закарпатті були старшокласники ужгородської гімназії. Так, у гімназійному довіднику за 1893–1894 навчальний рік згадується, що викладачі Іштван Медрецький і Ференц Шіргер на спеціально обладнаному полі проводили заняття з футболу з учнями 5–8 класів. У тому ж 1893 році викладачі Ужгородської, Мукачівської, Берегівської гімназій, які побували на спеціальному семінарі зі спорту в Будапешті, що проводився угорським міністерством культури та освіти, привезли справжні футбольні м'ячі.

Вже в серпні 1901 року, в Ужгороді на стадіоні “Фюзеші”, господарі провели дві міжнародні зустрічі з командами Будапештського атлетичного клубу і збірною міст Кошіце та Пряшева. Принциповий матч з угорським колективом завершився з рахунком 3:0 на користь гостей, а вже в наступному поєдинку ужгородська команда здобула свою першу історичну перемогу – 4:1. Подальший розвиток закарпатського футболу значною мірою визначав національний чинник. У Підкарпатській Русі створювались українські (русинські), угорські, словацькі, румунські, єврейські команди, а протягом 1921 – 1938 років окремо проводився чемпіонат серед слов'янських та угорських команд.

Мешканців Києва познайомили з футболом чеські фахівці, які працювали на заводах Гартмана, Криванека, Фільверта та Дедіни. У 1900 році на території скакового поля, де тепер розташована кіностудія імені Олександра Довженка, був споруджений футбольний майданчик, на якому розпочалися тренування. Перша київська футбольна команда “Південь”, більшість гравців якої складали чехи, розпочала свої виступи у 1904 році. Два роки потому викладачами та студентами політехнічного інституту була створена команда “Політехніка”, що згодом успішно виступала на першість міста.

На початку минулого століття в Миколаївському порту доволі часто проходили футбольні баталії між моряками іноземних суден та членами місцевої

англійської колонії. У 1906 році при механіко-технічному училищі створюється команда “Техніка”, а через рік працівники іноземних фірм та службовці хлібних контор організовують футбольний клуб “Зебра”. Свої поєдинки “Зебра” проводила переважно з англійськими моряками в центрі Миколаєва на Адміралтейський площі. Змістовна гра, яку демонстрували самі родоначальники футболу, швидко надала популярності шкіряному м’ячу серед місцевої молоді, яка з вересня 1909 року почала активно створювати свої власні команди.

У Харкові перший футбольний майданчик був обладнаний англійськими та бельгійськими працівниками заводу сільськогосподарських машин “Тельферіх-Саде” у 1908 році. Невдовзі іноземні фахівці для своєї команди з однойменною назвою побудували справжнє футбольне поле, яке засіяли травою, спеціально привезеною з Англії. Навколо поля швидко були зведені трибуни для глядачів та роздягальні з душем для гравців. На цьому ж стадіоні, який довго залишався найкращим у країні, змагалися і місцеві ентузіасти футболу, які влітку 1908 року зареєстрували футбольний гурток під назвою “Перша харківська футбольна команда”. Він об’єднував близько 30 учнів середніх навчальних закладів, які для своїх стартових поєдинків сформували “зелену” та “червону” команди.

Наступного року виникає “Друга харківська футбольна команда”, що також складалася з гімназистів. У травні 1910 року відбувся офіційний матч між цими колективами, у якому з рахунком 4:0 здобула перемогу перша міська футбольна дружина. Піонерами футболу на Донбасі також були європейці, які працювали на промислових підприємствах. У Дружківці в 1901 році на імпровізованому футбольному полі зі справжнім шкіряним м’ячем виступали французи, бельгійці, німці, поляки, а вже у 1903 році в Юзівці та Маріуполі, неподалік торгового порту, функціонували спортивні майданчики для гри, на яких, разом з іноземними гостями, проводили дозвілля і місцеві мешканці.

Перші футбольні команди на Донбасі з’являються в робітничому середовищі протягом 1908–1909 років у Луганську, Алчевську, Краматорську, Маріуполі, Горлівці. А в 1910 році у Дружківці на справжньому футбольному стадіоні була проведена перша міжнародна зустріч місцевої команди з іноземними акціонерами. З наступного 1911 року розвиток футболу в регіоні виходить на новий рівень – започатковуються міжміські товариські поєдинки. Поступово, крок за кроком, затверджувався футбол на українських теренах. Спочатку за національною ознакою, а згодом і за виробничо-професійною формувалися футбольні клуби, будувалися стадіони, розвивалася спортивна інфраструктура, стартували першості міст.

Подальший розвиток футбольного господарства обумовив нагальну потребу у створенні на місцях керівних органів. Протягом 1911–1913 років послідовно в Одесі, Києві, Харкові та Миколаєві засновуються міські футбольні ліги, а на установчих зборах спортивних товариств Дружківки, Краматорська, Костянтинівки та Юзівки, затверджується Футбольна ліга.

Донецького регіону. Їх провідним завданням була організація і проведення чемпіонатів й першостей, розіграшів кубків та інших футбольних змагань. У 1912 році створюється Всеросійська футбольна спілка, у яку увійшли спортивні організації Києва, Одеси, Севастополя, Миколаєва, Харкова та Юзівки.

1.4. Початок формування жіночого футболу у світі

Жіночий футбол – це гра, яка за останні декілька десятиліть відчувала значний розвиток. Від перших невпевнених кроків на полі до визнання на міжнародному рівні, цей вид спорту продемонстрував неймовірне зростання. Цей вступ в розвиток жіночого футболу покликаний дати вам загальне уявлення про історію цього виду спорту, сучасний стан справ та його майбутнє.

Незважаючи на проблеми та виклики, з якими зіткнулися жінки, що брали

участь у грі, вони продовжували боротися за своє місце на полі. Від незаконних матчів до чемпіонатів світу, жіночий футбол зростає, покращується та набуває все більшого значення.

Також важливо врахувати вплив жіночого футболу на суспільство. Він не лише надає жінкам можливість змагатися на професійному рівні, але й допомагає боротися з гендерними стереотипами, підвищує видимість жінок у спорті та сприяє рівності статей.

Хоча перед жіночим футболом ще багато викликів, його майбутнє виглядає світло. З постійним зростанням популярності та підтримки, він продовжує бути важливим елементом глобального спортивного ландшафту.

Історія жіночого футболу бере свій початок від незвичайного джерела. У давні часи жінки по всьому світу грали в різноманітні варіації гри, яку ми зараз знаємо як футбол. За століття, вони боролися за своє право бути частиною цього спорту, при цьому зіткнувшись з безліччю викликів.

У багатьох країнах світу жіночий футбол – один з найпопулярніших командних видів спорту. Ще на стародавніх китайських фресках зображували жіночу гру «цу цзюй», що означає «штовхати м'яч». Але батьківщиною жіночого футболу заведено вважати Англію. Саме там 1895 року створили перший жіночий футбольний клуб The British Ladies. Слід зауважити, що жіночий футбол на туманному Альбіоні був шалено популярний. За даними англійських архівів, 1917 року в Престоні жіночий матч зібрав 10 тисяч глядачів. Таким успіхом не могли похвалитися навіть найсерйозніші чоловічі поєдинки.

Найбільше піднесення жіночий футбол переживав під час Першої світової війни. Через призов чоловічі матчі відбувалися рідко. Натомість зростала кількість гравчинь.

Згодом уже кожне велике англійське місто мало свою жіночу футбольну команду.

У 19-му столітті, коли футбол почав набувати популярності, жіночий футбол був визнаний неприпустимим і було введено законодавчі обмеження щодо участі жінок у грі. Проте це не зупинило їх, і жінки продовжували грати в “підпільних” матчах.

Реальний прорив відбувся у 20-му столітті, коли жіночий футбол почав отримувати міжнародне визнання. Було засновано перші жіночі футбольні команди, а 1971 року було знято офіційний заборону на участь жінок у футболі.

З того часу, жіночий футбол продовжує розвиватися, з кожним роком зростає кількість жіночих команд та чемпіонатів. Впевнено можна сказати, що історія жіночого футболу – це історія впорства, відваги та непоколиханої боротьби за рівність.

Перші жіночі футбольні команди виникли на початку 20-го століття, але вони розглядалися більш як курйоз, а не як справжні спортивні колективи. Однак, незважаючи на це, жінки продовжували збиратися та грати, демонструючи свою пристрасть та талант до гри.

Однією з найвідоміших команд була “Дік, Kepp’s Ladies” з Англії, заснована в 1914 році, яка виступала на благодійних матчах під час Першої світової війни. Їх успіх та популярність дали поштовх розвитку жіночого футболу.

У 1920-х роках були засновані перші жіночі футбольні ліги, включаючи Англійську жіночу футбольну лігу. Проте, через соціальні та культурні обмеження, жіночий футбол був заборонений Футбольною асоціацією Англії у 1921 році. Заборона тривала понад 50 років, до 1971 року.

З того часу було засновано багато жіночих футбольних команд та ліг по всьому світу, включаючи Жіночу футбольну лігу США та Жіночу футбольну лігу Японії. Ці команди та ліги відіграли важливу роль у розвитку жіночого футболу і продовжують робити це й до сьогодні.

До слова, попри заборони грати, підпільні жіночі матчі і в Британії, і в

Німеччині все-таки відбувалися.

1970-го на туманному Альбіоні жінкам знову дозволили грати офіційно.

Також 31 жовтня 1970 року Німецька футбольна федерація на з'їзді в Травемюнде скасувала заборону. Щоправда, встановлювали певні обмеження: жіночі команди, зважаючи на їхню «природну слабкість», повинні кожні півроку йти на «зимову перерву»; забороняли футбольне взуття; м'ячі були меншими й легшими. Тривалість гри становила лише 70 хвилин. Згодом продовжили час до 80 хвилин. Із 1993 року жіноча футбольна гра, як і чоловіча, складається з двох таймів по 45 хвилин.

У листопаді 1971 року УЄФА рекомендувала жіночий футбол знову розвивати. Щоправда, чоловіки боялися, що жінки відокремляться.

Радянський Союз і тут пас задніх. Приблизно в цей час там лише виходить постанова Держкомспорту про заборону всіх видів східних єдиноборств, чемпіонатів з бриджу й жіночого футболу. Виявилося, що такі фізичні вправи «негативно впливають на організм жінок». Але при цьому радянська влада не забороняла жінкам працювати в шахтах, на шкідливих заводах та фабриках, і навіть вантажниками в портах.

1989 року в Радянському Союзі з'явилася Асоціація жіночого футболу, а вже через два роки відбувся перший Чемпіонат Світу з футболу серед жінок. 1999-го чемпіонат відвідали понад 650 тисяч глядачів і близько мільярда в 70 країнах подивилися по телевізору. Власне кажучи, з цього часу гра лише посилює темпи розвитку.

Проте жіночий футбол довів свою затребуваність, витримав з достоїнством всі колотнечі, якими наділяли його спортивні функціонери й чиновники. В 1996 році жіночий футбол став повноправним учасником олімпійського руху. У змаганнях беруть участь спортсменки не молодше 16 років. У турнірі в Атланті брали участь 8 збірних. Золоті медалі завоювала збірна США, у фіналі перегравша

команду Китаю 2:1. Чотири роки після цього — на Іграх у Сіднеї - американки знову дійшли до фіналу, але поступилися з рахунком 2:3 футболісткам з Норвегії, що забили «золотий гол» у додатковий час.

Жіночий футбол у багатьох країнах перейшов на професійний рівень завдяки створенню національних ліг, які надають гравчиням можливість професійно займатися спортом. Серед найуспішніших ліг світу: - Англійська Суперліга (FA WSL) — одна з найсильніших ліг Європи - Національна жіноча футбольна ліга (NWSL) у США, яка залучає багатьох міжнародних зірок - Ліга чемпіонів УЄФА серед жінок, яка є найпрестижнішим клубним турніром у світі. Ці ліги забезпечують гравчиням можливість отримувати конкурентоспроможні зарплати та виступати на високому рівні, а також, залишати своє ім'я в історії світового футболу, отримуючи такі найпрестижніші індивідуальні нагороди як: «Золотий м'яч» (Ballon d'Or Féminin), FIFA Best Women's Player, IFFHS World's Best Woman Player, «Золота бутса» (Golden Boot), FIFA Puskás Award. Жіночий футбол дедалі більше приваблює увагу глядачів. Фінал змагань між США та Нідерландами став одним із найбільш перегляданих спортивних подій року, підкреслюючи зростаючий інтерес до жіночого футболу на глобальному рівні. За даними ФІФА, загальна аудиторія фінального матчу сягнула 260 мільйонів глядачів по всьому світу, включаючи телетрансляції та цифрові платформи.

Призери чемпіонатів світу й олімпійських ігор по жіночому футболі наведені в таблиці 1

Рік	Місце проведення змагань	Ранг	Призери
1991	Китай	ЧС	1.США 2.Норвегія 3.Швеція
1995	Швеція	ЧС	1.Норвегія 2.ФРН 3.США
1996	США	ОІ	1.США 2.Китай 3.Норвегія
1999	США	ЧС	1.США 2.Китай 3.Бразилія
2000	Австралія	ОІ	1.Норвегія 2.США 3.ФРН

В 2002 у Канаді пройшов перший чемпіонат світу серед футболісток не старше 19 років, у якому взяли участь 12 команд. У фіналі господарки турніру поступилися сусідкам-американкам, що зуміли забити «золотий гол» .

У деяких країнах уже створені професійні ліги жіночого футболу. Є в ньому й свої «зірки». Одна з найяскравіших — американка Міа Хемм, що двічі визнавалася ФІФА футболісткою року. Жіночий футбол одержав не лише офіційне визнання: за твердженням експертів, у цей час футбол — самий популярний на планеті командний вид спорту серед жінок. В усьому світі налічується більше 20 мільйонів футболісток. 80 відсотків від цього числа становлять спортсменки

молодше 20 років. Найпопулярніший він насамперед, у Норвегії, Швеції, Італії, Німеччині й США: за деяким даними, дівчата й жінки становлять уже близько 40 відсотків від загального числа гравців, що входять у різні клуби.

Таким чином, роблячи висновок, жіночий футбол визнали у всіх розвинених державах. У європейських країнах і США матчі прекрасної половини людства з кожним роком збирають усе більше й більше глядачів, а в Китаї і Японії й зовсім по популярності жіночий футбол зрівнявся із чоловічим. Жіночий футбол входить до програми Олімпійських ігор, ФІФА та УЄФА проводять чемпіонати світу та Європи серед жіночих команд, чемпіонати світу та Європи серед молодіжних та юнацьких національних збірних команд.

Висновки до 1 розділу

1. Жіночий футбол у світі має тривалу історію, яка бере початок здалеких часів. Незважаючи на перешкоди, пов'язані з гендерними стереотипами та недостатнім фінансуванням, цей вид спорту поступово набуває популярності. Зусилля організацій, створення жіночих ліг і змагань національного рівня сприяли розвитку жіночого футболу. Проте залишається значний розрив у підтримці між чоловічим і жіночим футболом. Існує потреба в посиленні інфраструктури та залученні спонсорів для забезпечення стійкого розвитку.

2. Жіночий футбол у світі демонструє стрімкий розвиток, що відображається у створенні професійних ліг, міжнародних турнірів і зростаючій популярності серед глядачів. Країни з розвиненою інфраструктурою, такі як США, Англія та Франція, слугують прикладом для інших. Однак загальні проблеми, такі як гендерна нерівність, недостатнє фінансування та обмежена медійна підтримка, залишаються актуальними. Інвестиції в інфраструктуру, підтримка гравчинь і залучення спонсорів є ключовими напрямками для подальшого розвитку цього виду спорту.

3. Розвиток жіночого футболу залежить від ефективного управління, фінансової підтримки та покращення інфраструктури. Основними джерелами фінансування є державні програми, гранти, спонсорські контракти та місцеві ініціативи. Проте рівень фінансової підтримки залишається недостатнім, особливо у порівнянні з чоловічим футболом. Організаційні структури, такі як УАФ, відіграють важливу роль у формуванні стандартів і розвитку інфраструктури. Водночас необхідно залучати нові джерела фінансування, розвивати масовий спорт серед дівчат і популяризувати жіночий футбол через медіа.

РОЗДІЛ II. ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ У СВІТІ

2.1. Перші прояви жіночого футболу у світі

Сама ідея жіночого "ножного м'яча" не нова. Найранішими свідченнями його існування вважаються фрески, створені в Китаї близько 2000 років тому.

Там же пізніше почалися і гоніння на жіночий футбол. У середньовічних китайських правителів знайшлися односторонні в Європі 20 століття. У якийсь момент національні футбольні асоціації Англії, Німеччини, Голландії теж оголосили жіночий футбол поза законом. До 1970-х футбол вважався переважно чоловічим видом спорту. Хоча в історичних документах можна знайти згадки і про жіночий футбол. Наприклад є свідчення, що в кінці 17 століття в одному шотландському місті відбувся матч заміжніх і незаміжніх жінок. Жіночий футбол скасовували з міркувань соціальним, футбол нібито не відповідає традиційним уявленням про жінку, медичним - шкідливий для її (жінки) здоров'я і суто спортивним - жіночий футбол по видовищності і драматизму, нібито, ні в яке порівняння не йде з чоловічим. Проте, з часом він отримав визнання в багатьох країнах, - перш за все, в Норвегії, Швеції, Італії, трохи пізніше - в Німеччині і США (де, за деякими даними, дівчата і жінки становлять уже близько 40 відсотків від загального числа гравців, що входять в різні клуби).

Одна жіноча футбольна команда існувала ще в XIX столітті. Звичайно ж, з'явилася вона в Англії - ця країна була родоначальницею футболу не тільки для сильної статі, але і для слабкої. Як записано в хроніках, в 1895 році був створений "Брітіш Леді Футбол Клуб", назва якого говорить сама за себе. Він і вважається першим в історії клубом суспільством любителок ногого м'яча. Березнем того ж 1895 датується і перший знайшов офіційне відображення в каналах матч жіночих команд. Англійські футболістки розділилися за принципом - Сварник проти южанок. Північ переміг за явною перевагою - 7: 1. "Брітіш Леді Футбол Клуб" аж ніяк не вдавав із себе таку собі секту. Ні, він користувався певною популярністю, і його матчі збирали солідну на ті часи глядацьку аудиторію.

Досить несподівано потужним поштовхом для розвитку жіночого футболу послужила світова війна. Саме в роки лихоліття він придбав на Туманному Альбіоні масовий характер. Вийшло це в такий спосіб. У 1915-16 роках багато дівчат підліткового віку (14-15 років) змушені були покидати домівку і влаштовуватися працювати на військові заводи. Вони поринули в незнайомий їм світ виснажливої праці і жорсткої дисципліни. У такому ніжному і до того ж перехідному віці це загрожувало серйозної ламкою психології, і Міністерство воєнної промисловості створило спеціально для цієї категорії робітниць відділ охорони здоров'я і соціального забезпечення. Організація дозвілля стала однією з найважливіших його складових. Вражаюче, але третій за поширеністю формою дозвілля - після танців і плавання - стала груба чоловіча гра, футбол. "Оборонці" з великим задоволенням лупили по шкіряному м'ячу і буквально заповнили футбольні поля, залишені в запустінні пішли воювати чоловіками. Ось вже де "святе місце" не дозволили зробити порожнім ...

Структура дамського футболу, спочатку хаотична, поступово ускладнювалася. Спочатку це були локальні заводські турнірчик "цех на цех", потім в містах стали збивати збірні команди, а їхні матчі проходили на аренах, що належали клубам професійних дивізіонів.

Жіночий футбол уже тоді міг би і сам встати на професійні рейки. Але ті гроші, що леді збирали від продажу входних квитків, ішли на благодійну допомогу жертвам війни. Рекордної виручкою стали 600 фунтів стерлінгів, внесені в касу стадіону "Норт Енд" в Престоні 10 тисячами глядачів гри, що відбулася на Різдво 1917 року.

Жіночий футбол розбудовувався плавно і його історичний розвиток складається з безлічі яскравих моментів:

1895: Перший жіночий футбольний матч. Північ Британії перемагає жителів півдня з рахунком 7:1.

1920: Перший жіночий міжнародний футбольний матч. Престонський "Дік Керр" виграв у французів з рахунком 2:0. Відвідуваність: 25 000.

1920: Сама більша юрба фанатів у жіночому футболі. Гра зібрала 53 000 глядачів, які спостерігали за тим, як "Дік Керр" виграють в "Жінок Св. Олени" з рахунком 4:0.

1921: Футбольна асоціація забороняє жінкам відіграти на майданчиках футбольної ліги. "...гра у футбол зовсім непридатна для жінок і не повинна заохочуватися".

1969: Жіноча футбольна ліга складається з 44 клубів-учасників.

1971: Турнір Кубка УЄФА Саутгемптон обіграв Стюартона й Будяк 4-1.

1972: У Гріноке відіграє перша офіційна жіноча англійська прем'єр ліга. Англія виграла в Шотландії з рахунком 3:2.

1991: ВФА запускає національну лігу, яка включає 24 клубу.

1993: Футбольна асоціація вперше в історії засновує Комітет з жіночого футболу й посада координатора по жіночому футболу.

1993: Чемпіонат Національного Кубка WFA переходять під контроль Футбольної Асоціації й стають Кубком виклику Жіночої Футбольної Асоціації. У змаганнях беруть участь 137 команд.

1994: АФА бере на себе керування змаганнями. Впроваджується Жіноча прем'єр ліга й Кубок Ліги (FAWPL).

1997: ФА викладає свої плани по розвитку жіночої гри від низових до елітних рівнів.

1998: Спортсменка Надія Пауелл призначена першим тренером на повну ставку для міжнародних жіночих команд Англії.

1999: Жіноча збірна США по футболу завоювала тріумф, а на фіналі гри було присутнє більш 90 000 глядачів.

2005: Чемпіонат УЄФА по футболу серед жінок 2005 року проводиться в Англії. Матч відкриття залучає безпрецедентну кількість глядачів - 29 092, ще 2,9 млн. чоловік дивляться прямий ефір на BBC Two, у той час як в 15 матчах турніру в цілому беруть участь 115 816 уболівальників. Англія виходить на групові стадії.

2007: "Арсенал" став першою британською командою, що завоювала головний європейський клубний приз - Кубок УЄФА по футболу серед жінок. Англійська збірна U19 завоювала своє місце на чемпіонаті світу з футболу серед жінок, який пройде в Чилі. Старша збірна Англії відправилася в Китай на Чемпіонат світу з футболу серед жінок і вийшла у чвертьфінал, поступившись США.

2008: "Евертон" підносить величезний сюрприз, перемігши "Арсенал" з рахунком 1:0 у фіналі Кубка Прем'єр-ліги ФА - перша поразка "Ганнерів" у більш ніж 50 матчах.

Проте, "Арсенал" продовжив завойовувати п'ятий підряд Кубок Прем'єр-ліги й завершив фінал, вигравши Жіночий Кубок АФА, на очах у рекордної юрби з 24 582 людей у Ноттінгемська Форесте.

Англійки у віці до 17 років змагаються в першому чемпіонаті світу з футболу серед жінок, проведеному ФІФА в Новій Зеландії. Вони виходять у півфінал, не зумівши перемогти лише Північну Корею.

2009: "Арсенал" добився потрійного розвитку, вигравши Фінал жіночої Прем'єр-ліги Англії з рахунком 5:0 в "Донкастер Роверс Беллес", Жіночий Кубок Англії, випередивши "Сандерленд" з рахунком 2:1 перед юрбою з 23 291 людей у Гарячому парку й шостим підряд завоювавши корону Прем'єр-ліги.

Англійська старша команда виграла Кубок Кіпру, обігравши у фіналі Канаду й завоювавши свій перший міжнародний трофей. Збірня Англії вперше за 25 років вийшла у фінал чемпіонату УЄФА, поступившись збірні Німеччини у Фінляндії, а U19 виграла чемпіонат УЄФА в Білорусії.

2012: Популярність жіночого футболу в Англії зростає завдяки успіху команди GB Women, яка вийшла у чвертьфінал Олімпійських ігор у Лондоні.

За твердженням експертів, в даний час футбол - найпопулярніший на планеті командний вид спорту серед жінок. У всьому світі налічується понад 20 мільйонів футболісток. 80 відсотків від цього числа становлять спортсменки молодше 20 років. Визнані лідери світового жіночого футболу - США, Китай, Норвегія, Німеччина, Швеція.

2.2. Формування жіночого футболу. Етапи розвитку

Футбол є однією із найдавніших спортивних ігор людства. Архівні джерела, знайдені в Китаї, Єгипті та Стародавній Греції, дають підстави стверджувати, що футбол відомий людству задовго до нашої ери. Прародичкою футболу була китайська гра “чжу ке”. Першими свідченнями про існування жіночого футболу вважаються фрески, створені в Китаї близько 2000 років тому. Також в ряді письмових документів згадується про древню китайську гру “цу цзюй”, що у перекладі означає “копати м’яч”. Незважаючи на те, що китайці відносили її до різновидів карате, тактика “цу цзюй” дуже нагадує футбольну: гравці розподілялися на дві команди, вигравала та, у якої було більше влучних ударів. Певний період часу жінкам дозволяли грати в “цу цзюй”, проте згодом чоловіки заборонили жінкам ігри такого роду Шотландія вважається першою країною в світі, яка почала заохочувати жінок грати у футбол. У XVIII столітті футбол був пов’язаний з місцевими звичаями шлюбу у гірських районах Шотландії. Достовірними є факти про ігри з м’ячем між заміжними й

незаміжніми жінками, за якими спостерігали неодружені чоловіки. Натомість жінкам такі ігри, як підтвердження їх футбольних здібностей, у майбутньому допомагали вибрати потенційних наречених [6,28]. Незважаючи на всі історичні факти, родоначальницею жіночого футболу, власне як і чоловічого, прийнято вважати Англію. Швидка урбанізація Англії у другій половині XIX століття призвела до розвитку організованого спорту. Британські архіви засвідчують функціонування жіночих футбольних команд ще в кінці XIX століття. Перші футбольні матчі між жінками датуються травнем-червнем 1881 року, у яких брали участь команди Англії та Шотландії. Після цього упродовж кількох років в жодних архівах та газетах немає інформації про футбольні матчі між жіночими командами.

Першим жіночим футбольним клубом, який отримав загальнонаціональне визнання і функціонував декілька років, був “Бритіш Леді Футбол Клуб”. Він також вважається першим в історії клубом аматорок “копаного м’яча”.

Проте у Європі на початку XX століття національні футбольні асоціації Англії, Німеччини, Голландії оголосили жіночий футбол за межами закону, що призвело до заборони футбольних матчів за участю жінок на стадіонах, де проводилися матчі чоловічої ліги. Незважаючи на ці заборони, під час Першої світової війни жіночий футбол набув великого поширення. Саме у воєнні роки він одержав у Великобританії масовий характер. В 1915–1916 роках багато дівчат підліткового віку (14–15 років) влаштовувалися працювати на військові заводи. У зв’язку із ризиками серйозних зламів у психіці, Міністерство воєнної промисловості створило спеціально для цієї категорії робітниць відділ охорони здоров’я й соціального забезпечення. Організація дозвілля являлася однією з найважливіших його функцій, де третьою за поширеністю формою дозвілля, після танців і плавання, стала чоловіча гра – футболу.

Структура жіночого футболу спочатку була хаотичною, але з часом

поступово ускладнювалася. На початках це були локальні заводські турніри “цех на цех”, згодом у містах почали створювати збірні команди, а їхні матчі відбувалися на аренах, що належали клубам професійних дивізіонів. Уже в цей час жіночий футбол мав можливість вийти на професійний рівень, але усі кошти, які жінки збирали із входних квитків на своїх матчах, скеровувалися на благодійну допомогу жертвам війни. Футбольний матч “Дік Керр Ледіс”, що відбувався на стадіоні “Норт Енд” в Престоні 25 грудня 1917 року, побачили 10 тисяч глядачів. Було зібрано суму у 200 фунтів стерлінгів (сьогоднішній еквівалент– 41 тисяча фунтів) [7].

Поодинокі матчеві зустрічі проводились й надалі, проте вони не мали системного характеру. Якісні зрушення з’явилися лише наприкінці 60-х років, з ростом феміністичних рухів у демократичному світі. Особливе значення мав неофіційний Чемпіонат світу, що проходив 1966 року в Англії. Із цього часу в ряді країн (Англії, Франції, Італії, Чехословаччині) почали діяти жіночі федерації футболу, проводитися національні чемпіонати. В 1969 році відбувся перший міжнародний матч (Італія – Данія 3:1) та була створена Міжнародна європейська федерація жіночого футболу, яка 1970 року провела перший турнір, названий чемпіонатом світу. Через рік відбувся другий розіграш у Мексиці. На початку 70-х років в Італії почала функціонувати перша професійна ліга жіночого футболу. Багато жінок брали активну участь в громадському житті футболу. Так, у Бразилії до суддівства матчів вищої ліги вперше у світі була допущена радіооглядач Леа Кампом.

Ці й інші події змусили керівництво ФІФА переглянути свою позицію щодо жіночого футболу. Федерація влаштувала опитування серед національних федерацій на тему: “Чи варто дати жіночому футболу офіційне визнання?” Відповідь федерацій виявилася негативною [8,25,26].

Незважаючи на позицію ФІФА та національних футбольних федерацій,

жіночий футбол продовжував функціонувати. Особливо він прогресував у скандинавських країнах, а також в Німеччині. У першій половині 80-х років заклики про його визнання на офіційному рівні почали лунати більш наполегливо.

2.3. Перші жіночі команди з футболу

Міжнародна спортивна система у 1863 році уніфікувала правила футболу та тим самим визнала футбол одним із видів спорту, який грали також дівчата в англійських школах. 1894 була сформована перша британська жіноча футбольна команда, Британські леді (the British Ladies). Засновницею згаданої команди вважають Нетті Хонібол (Nettie Honeyball). Перша гра футболисток, Англія-Північ (England-North) проти Англії-Південь (England-South), відбулася 23 березня 1895 року й завершилася із результатом 7:1. Понад 10 000 глядачів мали можливість спостерігати за перебігом гри. Футболистки грали футбол у спідницях та навіть під час гри не знімали капелюшки, це засвідчувало їхню порядність.

У грі брали участь:

Англія-Північ (England-North) Етель Гей (Ethel Hay) — воротарка, Белла Осборн та Георгіна Райт (Bella Osborne & Georgina Wright) — захисниці, Роза Рауман та Іса Стівенсон (Rose Rayman & Isa Stevenson) — півзахисниці, Емма Райт, Луїза Коул, Лілі Клер, Мауд Рівфорд, Керрі Беліон та Мінні Брімнер (Emma Wright, Louise Cole, Lily St Clair, Maud Riweford, Carrie Balliol und Minnie Brymner) — нападниці. "Рис. 1"

Рис. 1. Жіноча футбольна команда Північного Лондона. 1895 рік.

Англія-Південь (England-South)

Мей Гудвін (May Goodwin) — воротарка, Меїбел та Мауд Хоупвелл (Mabel und Maud Hopewell) — захисниці, Мауд Старлінг та Ада Еверстон (Maud Starling und Ada Everston) — півзахисниці, Джералдін Вінтнер, Меїбел Венс, Ева Девенпорт, Мінні Хоупвелл, Кейт Меллон та Неллі Шервуд (Geraldine Vintner, Mabel Vance, Eva Davenport, Minnie Hopewell, Kate Mellon & Nelly Sherwood) — нападниці.

Найбільше піднесення пережив жіночий футбол під час Першої світової війни. Як і інші галузі спортивної та культурної індустрії, футбол також залежав від масового призову на військову службу. Таким чином, футбольні матчі за участі чоловіків відбувалися рідко та нерегулярно. Натомість, завдяки складеним обставинам, жіночий футбол привернув на свою сторону незнану раніше цікавість — з'являється категорія жінок, яка як новий ресурс гравчинь впливалася у футбольні клуби.

У Великій Британії, ще у 1920-х роках жіночий футбол на острові привертав увагу публіки та слугував своєрідною атракцією. Кожне велике місто мало свою жіночу футбольну команду. 1920 відбувся матч між Dick Kerr's Ladies та the St.Helens Ladies у Евертоні, який зібрав близько 53 000 глядачів та глядачок.

У Франції протягом Першої світової війни були створені перші жіночі футбольні команди. Внаслідок негативного ставлення тогочасних спортивних та футбольних асоціацій зокрема (Comité Français Interfédéral та Fédération Française de Football Association) щодо жіночого спорту, було засновано жіночу спортивну організацію — Жіноча спортивна федерація Франції (Fédération des Sociétés Féminines Sportives de France (FSFSF)), яка виконувала організаторську та протекціоністську функцію до 1932 року, зокрема у проведенні Національного чемпіонату. 1920 році французьки вперше взяли участь у міжнаціональному футбольному змаганні, яке відбувалося у Великій Британії. Супротивницями французенок були футболістки команди Dick Kerr's Ladies, які здобули перемогу із рахунком 2:1 у парижанок Équipes Fémina Sport (Жіноча спортивна команда). "Рис. 2". 1924 відбувся матч між французькою Équipe Tricolore та бельгійською футбольною жіночою командою, який вважається першим із серії регулярних державних ігор.

Рис. 2. Жіноча збірна Франції з футболу. 1920 рік.

У Німеччині грали жінки ще із початку століття у так званий «футбол для жінок». Жінки стояли у колі і кидали одна одній м'яч. У той час як жіночий футбол в інших європейських країнах у 1920-х роках інтенсивно розвивався, спорт у Німеччині ні прогресував, ані регресував. Адже була звернута увага, перш за все, на розвиток німецької академічної галузі, яку потрібно було візуалізовувати та розширювати. На початку 20-х років минулого століття у німецьких ВНЗ навчалося менше 1000 студенток.

Гра з м'ячем чоловічого зразку у жіночому виконанні викликала емоції осуду та неприйняття. Як наслідок, Німецька спортивна асоціація скаржилася на короткі штани студенток Німецькому студентському союзу, вважаючи, що такий зовнішній вигляд є недоречним для майбутніх німецьких дослідниць та академікинь. Перша організована гра студенток відбулася у рамках Німецького університетського чемпіонату у 1922 році. Перший задокументований результат гри між жіночими футбольними командами становив 2:1 — Мюнхен: Берлін у 1927 році.

1930 виник у Франкфурті перший «Жіночий футбольний клуб» (Damen-Fußball-Club), засновницею якого вважають Лоте Шпехт (Lotte Specht). Він складав конкуренцію лише чоловічим футбольним командам. Внаслідок масових протестів через рік після утворення «Жіночий футбольний клуб» припинив свою діяльність. Під час націонал-соціалізму виявився жіночий футбол небажаним, бо зайняв позиції ідеологічної опозиції — тогочасна влада позиціонувала жінок лише у ролі матерів. Вперше у 1950-х роках крок за кроком почалося відновлення жіночих футбольних команд, але як клубів чи «відділів». У Німецькій демократичній республіці у 1968 році разом із BSG Empor Mitte-Dresden створена перша жіноча футбольна команда.

Від початку XX століття польське жіноцтво спорадично організувалося у футбольну команду і було конкурентоспроможним. Із відновленням незалежності Польською державою у короткий час набув жіночий футбол конкретних форм. У вересні 1921 у спортивному товаристві Unja Poznań було створено перший офіційний Польський Жіночий Футбольний Відділ. Якщо залишити поза увагою невелику кількість світлин у місцевій польській пресі, то доля цієї жіночої команди є маловідомою. Припускається, згідно із прокламацією англійської Футбольної Асоціації, Польський Жіночий Футбольний Відділ припинив свою діяльність після декількох місяців із моменту створення.

31 жовтня 1970 року Німецька футбольна федерація на з'їзді в Травенмюнді скасувала заборону на жіночий футбол. У листопаді 1971 року УЄФА рекомендував жіночий футбол знову розвивати. Щоправда, чоловіки боялися, що жінки відділяться. Підґрунтям побоювань стали наступні події: у листопаді 1969 року була заснована Конфедерація незалежного європейського жіночого футболу, а в 1970 (в Італії), 1971 (у Мексиці) постала Федерація Міжнаціонального та Європейського жіночого футболу, обидві організації існували при підтримці Martini & Rossi, й неофіційний Жіночий Чемпіонат Світу з футболу, який спочатку,

ще до легалізації жіночого футболу Німецькою футбольною федерацією, позиціонувався як німецька команда.

У Берліні 1971 було визнано першу Федерацію Чемпіонів Німеччини (Verbandsmeister Deutschlands). 1977 Німецька футбольна федерація призначила Ханнелор Рацебург (Hannelore Ratzeburg) референтинею жіночої футболу. З її ініціативи було проведено нові змагання — Кубок країни та Кубок Німецької футбольної федерації. На з'їзді 1986 році у Бремені Німецька футбольна федерація ухвалила рішення провести Бундеслігу із жіночого футболу. [9,24]

2.4. Сучасний стан жіночого футболу

Розглядаючи європейські країни. У Німеччині найвищим футбольним класом є Жіноча БундесЛіга. Її введення відбулося у 1989 році і до сезону 1990-1991 років 20 команд, які були поділені на дві групи, взяло участь у спортивному поєдинку. Наприкінці 90-х років жіночий футбол в Німеччині дійсно завше був маргінальним видом спорту, але разом із тим зростало сприйняття жіночого футболу, а також кількість глядачів — повільно, але впевнено.

1989 році німецька національна збірна вперше здобула кваліфікацію Чемпіонату Європи і перемогла із рахунком 4:1 норвезьку команду. Як переможну премію кожна футболістка національної збірної отримала кавовий сервіс.

Національна збірна під керівництвом Геро Бізанца (Gero Bisanz) старанно напрацьовувала в 90-х роках XX століття собі ім'я. Тіна Тойне-Маєр (Tina Theune-Meyer) замінила 1 серпня 1996 року Геро Бізанца на посаді тренера Національної збірної.

У 2001 році в Німеччині відбувалася Ліга Чемпіонів Європи. Німецька команда перемогла знову у фіналі, який проходив в Ульмі. У 2003 році німецька Національна збірна потрапила на Чемпіонат Світу з футболу, який приймали США, а також того року була присвоєно звання Команди Року в Німеччині. А у 2007

німецька Національна збірна здобула перемогу на Чемпіонаті Світу з футболу в Китаї під проводом тренерки Сільвії Нейд (Silvia Neid). Нагородою за перемогу світовому чемпіонаті слугувала премія у розмірі € 50 000 на одну футболістку.

Від їхньої участі в Чемпіонаті Європи 1989 формувалася стійка німецька жіноча Національна збірна з футболу приблизно до 1993, яка отримала 8 титулів на Чемпіонаті Європи. В квітні 2009 відбулася товариська гра німецької команди проти бразильської, яка зібрала рекордну кількість глядачів жіночого футболу — 44 825 осіб (європейський рекорд). На гру проти США (наприкінці жовтня 2009) на новозбудованій футбольній арені в Аугсбурзі прийшло подивитися 28 367 осіб.

У 2011 році вперше жіночий Чемпіонат Світу з футболу відбувався у Німеччині. Матч, який відкривав чемпіонат, був зіграний 26 червня між Німеччиною та Канадою, та зібрав довкола себе 73 680 глядачів на берлінському Олімпійському стадіоні. Така кількість глядачів встановила новий європейський рекорд (останній рекорд було встановлено на товариському матчі у квітні 2009 року).

Чемпіонат світу з футболу завершився для Німеччини вже у чвертьфіналі через майбутню команду переможниці на Чемпіонаті. Мова йде про японську збірну, яка перемогла німецьку команду із рахунком 0:1.

Вже 29 червня 2013 року відбулася пробна гра Німеччини проти Японії, яка викликала інтерес у 46 104 глядачів. На рахунку Німецької збірної 9-тиразова перемога на чемпіонаті УЄФА Жіночий Кубок, у тому числі перемоги на чемпіонаті УЄФА Жіночої Ліги Чемпіонів, остання в сезоні 2014/15.

У Швейцарії найвищим футбольним класом на даний момент є Національна ліга А, яка була заснована у 1970 році. З 1972 року функціонує Швейцарська національна жіноча футбольна команда. У 2015 році отримала Швейцарія можливість вперше взяти участь у Чемпіонаті світу з футболу після отриманої кваліфікації та досягнула восьму фіналу, де вони зустрілися віч-на-віч у

нещасливому поєдинку із Канадою. Футбольна першість у країні належить СВ Зеєбах (SV Seebach), який сьогодні називається Футбольний клуб «Цюрих Жіноча» (із 19 титулами).

В історії жіночого футболу Австрії належить від початку провідна роль. Уже 1936 році було створено Чемпіонат для жіночих команд, які, тим не менш, лише короткий час існували. Найвищим футбольним класом є Австрійський футбольний союз жіночої бундесліги, який був у 1972 році заснований.

Австрійська національна жіноча збірна функціонує з 1990 року. Команда досі не мала змоги отримати кваліфікації для участі у Чемпіонаті світу з футболу чи Чемпіонаті Європи.

Великий успіх це досягнення Playoff-Runde der Gruppenzweiten in der EM-Qualifikation 2013.

З 1974 проводила Франція жіночий Чемпіонат із футболу. 1992 році разом із Національним Чемпіонатом 1 було утворено найвищий державний футбольний клас, який з 2002 року — а згодом «Дивізія 1 жінок» — дозволяв виплати за футболісток.

Перша офіційно визнана гра у чемпіонаті ФІФА відбулася в квітні 1971 року, у якій командою-суперницею французькій стороні виступила команда із Нідерландів.

Останні декілька років існує у Франції освітня система підготовки та просування для малих дівчаток від Національної футбольної федерації, яка показує результат, зокрема А-Національна жіноча збірна під керівництвом тренерки Елізабет Луїзел (Élisabeth Loisel) у 2015 році посіла 5-те місце у світовому списку ФІФА, хоча великий інтернаціональний успіх досі залишається омріяним. На Чемпіонаті Світу з футболу у 2011 році показали французьки результат 4 позиції і кваліфікувалися як одна із двох європейських команд на Олімпійський футбольний турнір 2012, на якому знов ж таки посіли 4-те місце.

2011 році «Олімпік Ліон» вперше як французька команда отримала змогу перемогти у чемпіонаті УЄФА Ліги чемпіонів, але у фіналі «Олімпік Ліон» зазнав поразки після пропущеного голу з 11-тиметрової лінії пенальті; однак титул переможця «Олімпік Ліон» захистив вже наступного року.

З 2009 року Франція стоїть на позиції футбольної потуги. Водночас французька Ліга приваблює до себе футболісток також із інших країн, зокрема з Німеччини, Швеції, Японії та США.

Найвищим футбольним класом в Англії із 2011 року є FA WSL, донедавна першість посідала заснована у 1992 році під назвою Футбольна Асоціація Жіноча Прем'єр Ліга, наразі остання на другій позиції.

Чемпіоном є Арсенал-Лондон.

Чемпіонат Кубку Англії — ФА Жіночий Кубок, який існує від 1971 року.

У 2007 році ФК Арсенал-Л як одна команда, яка родом не з Німеччини і не з Швеції, виграли чемпіонат УЄФА Жіночий Кубок у попередника УЄФА Жіночої Ліги Чемпіонів. 1984 та 2009 досягнула Національна збірна Фіналу на чемпіонаті Європи з футболу, але не змогли отримати бажаного успіху, як наслідок національна тренерка Хоуп Повелл (Hope Powell) була звільнена після 15-тирічної професійної діяльності.

Із створенням FA WSL розпочався омріяний період у житті жіночого футболу Англії. Жіночий футбол водночас посідав місце улюбленого жіночого виду спорту й третє місце серед спортивних різновидів загалом.

Товариський міждержавний матч англійської національної збірної проти Німеччини відбувся 24 листопада 2014 року на Wembley-Stadion. Гру відвідало більше вболівальників навіть порівняно із останньою товариською міждержавною грою чоловічих національних збірних.

В Ірландії в листопаді 2011 року стартувала нова Національна Жіноча Ліга із 6-ма командами. Спочатку Чемпіони та претенденти Ліги чемпіонів визначалися

ФА Ірландії Жіночого Кубку. На відміну від своїх колег-чоловіків, які переважно грають в Англії, існує велика кількість національних ірландських футболісток, які є дуже активними в «домашніх» клубах.

Найвищим футбольним дивізіоном в Швеції є Damallsvenskan. Згадана організація була заснована у 1988 році й разом із німецькою Бундеслігою належить до найсильніших футбольних класів цілої Європи.

Через кліматичні особливості на Скандинавах футбольний сезон триває з квітня по жовтень.

Футбольну першість посідає команда Djurgården Damfotboll. Відомою та дуже успішною у всякому разі є ще Umeå IK — дворазова команда-переможниця УЄФА Жіночий Кубок. Шведська національна жіноча футбольна команда як європейська команда зажди брала участь у всіх великих турнірах, а в 1984 році першою стала Чемпіоном Європи, окрім того є тричі Віце-чемпіоном Європи, у 2003 році досягнула нагороди Віце-чемпіон Світу, щоправда за плечима збірної нема жодної олімпійської медалі, проте шведська команда тричі виборювала Кубок Algarve.

У 2013 році Швеція приймала вже вдруге Чемпіонат Європи з футболу, а в 1995 — другий Чемпіонат Світу з футболу; шведські футболістки потрапили у півфінал, незважаючи на фаворитну позицію та домашню перевагу Німеччини. У фіналі шведська збірна представила 49 футболісток в 7 з 12 кадрів більшості гравців, більшість із яких була задіяна в грі.

Найвищим футбольним класом у Фінляндії є SM-Sarja, заснована у 1971 році. Футбольна команда-фаворитка — це HJK Helsinki.

Багато фінських національних гравчинь задіяні у шведській та норвезькій Лізі, менше в німецькій та американській.

Національна збірна змогла вперше лише у 2005 році отримати кваліфікацію Чемпіонату Європи, де негайно ж потрапила у півфінал.

У 2009 році Фінляндія приймала на своїй території Чемпіонат Європи й змогла потрапити у чвертьфінал.

Наразі Фінляндія ще не була учасницею Чемпіонату Світу з футболу чи Олімпійських ігор.

Найвищим футбольним класом у Норвегії є Toppserien, заснована у 1984 році. Як і в Швеції, футбольний сезон у Норвегії триває з квітня по жовтень.

Футбольними командами-фаворитками є Trondheims-Ørn SK та Stabæk FK, кожна із сімома титулами. З 2004 третю позицію посідає ФК Røa IL, яка є п'ятиразовою переможницею Чемпіонату Норвегії.

Норвезька національна жіноча збірна після Німеччини найуспішніша європейська команда. В її арсеналі перемога на Чемпіонаті Європи, Чемпіонаті світу з футболу, а також на Олімпійських іграх.

Був час, коли збірна не могла спиратися на свої досягнення останніх років і програла німецькій збірній ще в першому раунді, через що й втратила кваліфікацію на участь в Олімпійських іграх 2012-му році. Щоправда, у 2013 потрапила знову у фінал Чемпіонату Європи з футболу.

Найвищим футбольним класом у Данії є, заснована у 1971 році, 3F Ligaen.

Футбольна першість належить команді NEI Aarhus.

Данський Кубок Чемпіонів називається 3F Cup, який було організовано у 1993 році. Данська команда є останньою, яка могла отримала перемогти на Чемпіонаті Європи німецьку команду в 1993 році.

Італійська національна жіноча футбольна команда належить до піонерів жіночого футболу в Європі й зараховується разом із німецькою та скандинавськими командами до числа найсильніших команд у Європі, навіть якщо у даний момент італійська збірна не є багатою на нагороди. Збірна Італії брала участь у Чемпіонаті Європи з футболу та є дворазовою Віце-чемпіонкою Європи.

Згідно із сезоном 2012-2013 BeNe League належить до когорти найвищого футбольного класу Нідерландів та Бельгії. У час з 2007 по 2012 жіночий футбол у Нідерландах набув рис професійності. Головною метою Нідерландського союзу жіночого футболу було подолати різницю між нідерландською національною збірною та німецькою, й скандинавською.

У 2009 році Нідерланди вперше взяли участь у Чемпіонаті Європи з футболу та несподівано вийшли у півфінал. Вже у 2015 нідерландська збірна вперше взяла участь у Чемпіонаті світу з футболу й ввійшла у восьму фіналу, де команда поступилася своєю першістю Японії із рахунком 1:2.

Найвищим футбольним класом у Бельгії до 2012 була Eerste Klasse. Футбольна першість належить команді Standard Lüttich. Сезон 2012/2013 мав спільну Лігу разом із Нідерландами.

Для участі в Чемпіонаті Світу чи Європи із футболу бельгійська національна команда ще не отримувала кваліфікації.

Відновлення жіночого футболу датується 1974 роком. У 1979 вперше регулярна жіноча команда взяла участь у змаганнях. На даний момент часу в Польщі є три футбольні класи: Екстраліга, Ліга 1 та Ліга 2. Із введенням 4-го класу відбудуться зміни із числом учасників у Лізі 2. У різниці із німецькою Бундеслігою перебуває Екстраліга і Ліга 1 лише у тому, що є 6 команд, які за сезон кожна другу домашню та виїзну гру змінюють один одного.

Український жіночий футбол в даний момент часу досі маловідомий і непопулярний вид спорту. Поступ українського жіночого футболу відбувається завдяки старанням жіночої національної збірної України, головною тренеркою якої є Наталія Зінченко.

Змагання жіночих команд відбуваються за Кубок України серед жінок та в Чемпіонаті України з футболу серед жінок:

- Вища ліга,

- Перша ліга (група А, група Б).

Національні команди складаються з:

- Жіноча збірна України з футболу;
- молодіжні жіночі команди: WU-19, WU-17, WU-15.

До Чемпіонат України з футболу серед жінок належать наступні футбольні клуби: «Житлобуд-1» Харків, «Житлобуд-2» Харків, «Ладомир» (Володимир-Волинський), Восход (Стара Маячка), Кривбас, Маріуполь, ЕМС-Поділля, Колос, Карпати, Атекс, Пантери.

В березні 2020 року виконком ФФУ затвердив стратегію розвитку жіночого футболу на наступні 4 роки, яка передбачає, зокрема, обов'язкову наявність жіночих команд у всіх клубах УПЛ.

В США жіночий футбол є вподобаний суспільством й вважається окремим видом спорту. Дівчата у різних вищих школах мають можливість грати футбол і регулярно тренуватися. Талановиті гравчині можуть згодом у більше як 300 командах при коледжах грати футбол. Кожного року є Чемпіонат з футболу між коледжами. Є можливість для жінок не лише грати футбольній команді, а ставати членкинями спортивних товариств. Жіноча частка у Федерації Футболу США від початку тисячоліття становить близько 40 %.

Профіль Ліга WUSA припинила свою діяльність у 2003 році внаслідок спортивних змагань. Зусиллями, було організовано нову Лігу, яка зустріла успіх і навесні/влітку 2009 святкувалося утворення організації Жіночого Професійного Футболу із 6 дебютними командами. З іншого боку, загалом Ліга США із своєю організаційною формою не можна порівнювати із європейськими Лігами. Наприклад, футболістки розривають їхні договори не з товариством, а з Лігою. Ліга була для гравчинь збірної іншим товариством. Як наступна Ліга існує W-Ліга, у якій грають найслабші команди. Внаслідок проблем із фінансуванням організація Жіночого Професійного Футболу призупинила свою діяльність на сезон 2012. У

сезоні 2013 стартувала згадана організація із новою спробою формування регулярних змагань найкращих футболісток.

Національна збірна має у своєму арсеналі три титули із Чемпіонату світу із футболу, 4 перемоги на Олімпійських іграх, 8 перемог на Algarve Cup та 6 на CONCACAF Women's Gold Cup згідно із останньою визнана найуспішнішою командою Світу й в даний час посідає 2 місце у світовому командному списку ФІФА.

Найважливішою причиною успіху американської збірної із футболу була багатолітня футболістка — Крістіна Ліллі (Kristine Lilly), яка взяла участь у п'яти перших Чемпіонатах Світу з футболу, до того ж у 30 матчах Чемпіонату США. На її рахунку 352 міжнародних матчів, що дає їй змогу конкурувати із чоловіками-футболістами.

В США двічі проводився Чемпіонат Світу з жіночого футболу, при тому кожен із проведених чемпіонатів збирав понад 20 000 глядачів на трибунах стадіонів. У 1999 році на Фіналі матчу зібралося 90 185 осіб — це найвище зафіксоване ФІФА число глядачів жіночого футболу.[10]

Поряд із командою США, канадська жіноча збірна з футболу також є дворазовою власницею титулу від на CONCACAF Women's Gold Cup й визнана найуспішнішою командою у Північній Америці.

У 2007 році боролася за шанс у 2011 році приймати Чемпіонат світу на своїй території, але отримала таку змогу лише у 2015. У Північній Америці зазвичай канадська та американська (США) спортивні клуби грають в одній Лізі. Таким чином, більшість футболісток канадської збірної грають або в Women's Professional Soccer або в W-League, у тому числі з 2013 року грають ще й в National Women's Soccer League. Водночас, деякі канадські футболістки грають у німецькій Бундеслізі чи в шведській Damallsvenskan. Як і в Америці, футбол активно розвивається у школах та коледжах.

В Бразилії жіночий футбол знаходиться у затінку чоловічого. Найкращі футболістки грають у європейських чи північноамериканських (зокрема США) Лігах. Бразильська національна жіноча футбольна збірна є найсильнішою командою у Південній Америці.

Жіночий футбол у Бразилії сягає своїм корінням початку 20-го століття. Перший зареєстрований жіночий футбольний матч в країні відбувся в 1921 році між двома командами з Сан-Паулу.

Чемпіонат Бразилії з жіночого футболу, широко відомий як Бразиліану Фемініно, є головною жіночою футбольною лігою в Бразилії. У ній беруть участь команди з усієї країни, і вона відіграє важливу роль у розвитку та демонстрації талантів.

Незважаючи на зростання та досягнення, бразильський жіночий футбол все ще стикається з такими проблемами, як гендерна нерівність, брак інвестицій та недостатнє висвітлення у ЗМІ. Однак в останні роки спостерігаються позитивні зрушення: зростає підтримка та ініціативи, спрямовані на популяризацію та подальший розвиток цього виду спорту.

Майбутнє бразильського жіночого футболу виглядає багатообіцяючим, зважаючи на зростаючий пул талантів і все більше визнання потенціалу цього виду спорту. Докладаються зусилля для подальшого розвитку інфраструктури, тренувальних програм та професійних можливостей, що може призвести до ще більшого успіху та визнання на світовій арені.

З 1975 року в Азії почав відбуватися континентальний Чемпіонат з футболу. Найсильнішими жіночими футбольними командами Азії є китайська, японська, північно- та південнокорейська. Віднедавна австралійська футбольна команда є конкуренткою для згаданих футбольних команд.

Також варто зазначити, в арабських країнах жінки також мають змогу грати футбол. Існують з 2010 року у багатьох ісламських країнах, наприклад у

Бангладеші, Іраці, Кувейті, Пакистані, національні жіночі футбольні збірні. Більше того, з 18 по 28 жовтня 2010 року відбувся перший чемпіонат Кубок Арабії.

В Ірані дозволяється законом жінкам грати футбол, але лише при умові наявності хустини на голові.

У 2006 році відбулася перша футбольна гра іранської національної жіночої збірної з футболу на стадіоні (вперше після революції 1979 року). Командою-супротивницею була німецька. Гра завершилася із результатом 2:2. Після матчу постало питання зручності одягу іранських футболісток. В результаті багатолітньої "боротьби" у 2012 році було скасовано правило обов'язкової наявності хустин під час гри.

До 2006 року діяла заборона на жіночий футбол у Саудівській Аравії. У 2008 році відбувся перший футбольний турнір із жіночого футболу. Чоловіки володіють правом заборони доступу до стадіонів.

На Африканському континенті в Нігерії існує команда із жіночого футболу, яка бере участь у місцевих континентальних змаганнях, а також тричі брала участь як єдина команда з Африки в Олімпійських іграх (2000, 2004 та 2008). Окрім нігерійської команди в Олімпійських іграх двічі брала участь збірна Екваторіальної Гвінеї, а також намагалася отримати кваліфікацію на участь у Чемпіонаті світу. Другою за потужністю на африканському континенті виступає команда із Гани, яка також намагалася взяти участь у Чемпіонаті світу, натомість отримала кваліфікацію на участь в Олімпійських іграх.

Ще донедавна вважалися Австралія та Нова Зеландія домінуючими командами в Океанії. Але після обміну Австралії в азійській федерації, ситуація дещо змінилася — Японія та Китай створюють неабияку конкуренцію. Під час Чемпіонату світу в Німеччині Нова Зеландія ще в першому раунді зазнала поразки від майбутньої команди-переможниці — Японії. Поряд із Чемпіонатом Океанії з

футболу з 2003 року відбувається футбольний турнір «Тихоокеанські ігри», у якому беруть участь лише жіночі футбольні команди Океанії.

Жіночий футбол на сьогоднішній день користується великою популярністю. У цей час у світі налічується близько 25 млн. професійних футболісток. Офіційно проводяться чемпіонат світу, існує жіноча Ліга чемпіонів (правда, називається вона Кубок УЄФА). Жіночий футбол визнали у всіх розвинених державах. У європейських країнах і США матчі прекрасної половини людства з кожним роком збирають усе більше й більше глядачів, а в Китаї і Японії й зовсім по популярності жіночий футбол зрівнявся із чоловічим. Жіночий футбол входить до програми Олімпійських ігор, ФІФА та УЄФА проводять чемпіонати світу та Європи серед жіночих команд, чемпіонати світу та Європи серед молодіжних та юнацьких національних збірних команд. Водночас проводиться багато інших цікавих турнірів серед жіночих команд. А те, що до складу ФІФА входить більше 70 національних федерацій, свідчить про масовий розвиток жіночого футболу на всіх континентах.[11,23,24]

Висновки до 2 розділу

1. Датою народження сучасного футболу прийнято вважати Англію, де у 1863 р. відбулося заснування Англійської футбольної асоціації. Саме англійці назвали гру “футболом”, запровадили перші правила, які згодом отримали загальне визнання, а також почали створювати перші футбольні клуби. До 1970-х рр. футбол вважався здебільшого чоловічим видом спорту. Жіночий футбол був заборонений через соціальні стереотипи, оскільки не відповідав традиційним уявленням про жінку й вважався шкідливим для її здоров’я. Окрім того існувала думка, що жіночий футбол за видовищністю та драматизмом не до порівняння із чоловічим. Тим не менш, із плином часу, жіночий футбол був визнаний у багатьох країнах, особливо

в Норвегії, Швеції, Італії, а згодом – у Німеччині і США, де дівчата та жінки становлять близько 40% від загального числа гравців, що входять у різні клуби.

2. Ключові проблеми, що обмежують розвиток жіночих професійних футбольних клубів у світі, серед яких недостатнє фінансування, слабка інфраструктура та низький рівень популярності. Для подолання цих труднощів запропоновано такі шляхи: інвестиції у модернізацію інфраструктури, активна популяризація жіночого футболу, залучення спонсорів, а також розвиток молодіжних програм.

3. Для підвищення ефективності функціонування жіночих футбольних клубів необхідно впроваджувати інноваційні підходи до управління, вдосконалювати тренувальні програми та сприяти залученню спонсорів. Створення умов для професійного зростання гравчинь і тренерів є важливим фактором підвищення загального рівня гри.

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ У СВІТІ

3.1. Вплив жіночого футболу на суспільство

Історія жіночого футболу бере свій початок ще з кінця XIX століття, проте його визнання відбулося значно пізніше. Переломним моментом стала організація першого офіційного Чемпіонату світу з жіночого футболу під егідою ФІФА у 1991 році. З того часу інтерес до цього виду спорту постійно зростає.

Жіночий футбол у багатьох країнах перейшов на професійний рівень завдяки створенню національних ліг, які надають гравчиням можливість професійно займатися спортом.

Серед найуспішніших ліг світу:

- Англійська Суперліга (FA WSL) – одна з найсильніших ліг Європи;
- Національна жіноча футбольна ліга (NWSL) у США, яка залучає багатьох міжнародних зірок;
- Ліга чемпіонів УЄФА серед жінок, яка є найпрестижнішим клубним турніром у світі.

Ці ліги забезпечують гравчиням можливість отримувати конкурентоспроможні зарплати та виступати на високому рівні, а також, залишати своє ім'я в історії світового футболу, отримуючи такі найпрестижніші індивідуальні нагороди як: «Золотий м'яч» (Ballon d'Or Féminin), FIFA Best Women's Player, IFFHS World's Best Woman Player, «Золота бутса» (Golden Boot), FIFA Puskás Award. Жіночий футбол дедалі більше приваблює увагу глядачів. Чемпіонат світу 2019 року у Франції зібрав рекордну аудиторію: понад 1 мільярд людей переглянули матчі турніру. Фінал змагань між США та Нідерландами став одним із найбільш перегляданих спортивних подій року, підкреслюючи зростаючий інтерес до жіночого футболу на глобальному рівні. За даними ФІФА, загальна аудиторія фінального матчу сягнула 260 мільйонів глядачів по всьому світу, включаючи телетрансляції та цифрові платформи.

Сьогодні багато країн і спонсорів активно інвестують у розвиток жіночого футболу. Ключовими напрямками фінансування є: будівництво сучасної інфраструктури; покращення умов тренувань; маркетинг та просування змагань; підвищення рівня зарплат для гравчинь. Підтримка з боку чоловічих клубів також відіграє важливу роль: наприклад, такі відомі клуби, як Барселона, Челсі та Ліон, мають успішні жіночі команди. Також, немало важлива соціальна роль жіночого футболу, оскільки він є інструментом просування гендерної рівності у спорті. У багатьох країнах ведеться боротьба за рівні умови праці, оплати та визнання не тільки для кравчинь, а й для всіх жінок. Спортсмени стають важливими амбасадорами змін, привертаючи увагу до проблем дискримінації та нерівності. Існують певні регіональні особливості розвитку жіночого футболу у світі. Зокрема, якщо говорити про Європу, то безперечно цей регіон є лідером у розвитку завдяки сильним клубам і національним збірним. Північна Америка, особливо США, домінує у міжнародних змаганнях завдяки системі коледжів та професійній лізі NWSL. Азія має довгу історію успішних виступів, особливо Японія, яка виграла Чемпіонат світу у 2011 році. Африка та Південна Америка демонструють поступове зростання, але стикаються з викликами, пов'язаними з обмеженим фінансуванням та слабкою інфраструктурою.

Сучасний жіночий футбол характеризується високим технічним і тактичним рівнем. Гравчині демонструють:

- чудову фізичну та тактичну підготовку;
- злагодженість командних дій;
- здатність до швидкого прийняття рішень на полі.

Попри значний прогрес, жіночий футбол стикається з певними викликами:

- недостатнє фінансування у деяких країнах;
- слабка медійна підтримка порівняно з чоловічим футболом;

- стереотипи та недооцінка жіночого спорту.

Жіночий футбол на глобальному рівні розвивається стрімкими темпами. Завдяки професіоналізації, підтримці з боку спонсорів і зростаючій аудиторії він має значний потенціал для подальшого поширення і вдосконалення. Разом з тим, подолання існуючих викликів дозволить зміцнити позиції жіночого футболу у світі та забезпечити рівні умови для всіх спортсменок.

Футбол може бути використаний як інструмент політичної пропаганди або протесту, як сфера політичного впливу або кар'єри для футболістів. Але футбол може бути також засобом вираження національної ідентичності, культурного різноманіття та соціальної солідарності. Футбол може бути платформою для діалогу та миру між різними народами та групами.

Популяризація жіночого футболу є ключовим завданням для залучення нових гравчинь, підвищення інтересу серед населення та створення сприятливих умов для розвитку цього виду спорту. Засоби масової інформації та громадські організації відіграють важливу роль у цьому процесі. Основні кроки у популяризації жіночого футболу включають збільшення медіаприсутності, активне використання соціальних мереж та цифрових платформ, підтримку діяльності громадських організацій та проведення рекламних кампаній.

Збільшення висвітлення жіночого футболу у засобах масової інформації сприятиме підвищенню його популярності та залученню нових вболівальників. Основними заходами можуть бути спеціальні програми та репортажі (створення та трансляція спеціальних програм, репортажів та інтерв'ю з гравчинями, тренерами та адміністраторами жіночих команд на телебаченні та радіо), новинні статті та огляди (регулярне публікування новинних статей, оглядів матчів, аналітичних матеріалів та інтерв'ю у газетах, журналах та на інтернет-порталах), документальні фільми (виробництво документальних фільмів про

історію та розвиток жіночого футболу в Україні, історії успішних гравчинь та команд).

Організація та підтримка медіа-заходів, таких як прес-конференції за участю гравчинь, тренерів та представників футбольних федерацій для інформування про події та плани розвитку жіночого футболу; медіа-дні, де журналісти можуть спостерігати за тренуваннями, спілкуватися з гравчинями та тренерами; відкриті тренування, проведення яких дозволить залучити журналістів та збільшити увагу до жіночого футболу. Використання соціальних мереж (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok) є потужним інструментом для популяризації жіночого футболу, оскільки вони дозволяють оперативно та ефективно доносити інформацію до широкої аудиторії. Для цього треба донести важливість цього кроку до гравчинь а провести майстер-класи, де показати і навчити створювати та вести свої офіційні акаунти. Також, варто уточнити, що у клуби повинні мати активні та привабливі для ока користувача соціальні профілі, щоб цікаво показувати життя команди та залучати нових підписників. Активне використання цифрових платформ та стрімінгових сервісів дозволяє забезпечити доступність контенту для широкої аудиторії:

- онлайн-трансляції матчів - організація онлайн-трансляцій матчів жіночого футболу на популярних стрімінгових платформах (YouTube, Twitch, офіційні сайти клубів);
- мобільні додатки - розробка мобільних додатків для фанатів жіночого футболу, що надають доступ до новин, результатів матчів, відео та інших матеріалів;
- платформи для обговорення - створення форумів, груп у соціальних мережах та платформ для обговорення жіночого футболу, де вболівальники можуть спілкуватися та ділитися враженнями.

Громадські організації та ініціативи, що сприяють розвитку та

популяризації жіночого футболу, відіграють важливу роль у залученні нових гравчинь та підвищенні обізнаності серед населення. Організація спільних заходів, таких як турніри, майстер-класи, освітні програми та інформаційні кампанії. Співпраця з неурядовими організаціями, які займаються питаннями гендерної рівності та підтримки жінок у спорті. Залучення волонтерів для проведення заходів та популяризації жіночого футболу серед різних соціальних груп.

Роль медіа та громадських організацій у популяризації жіночого футболу є надзвичайно важливою. Збільшення медіа-присутності, активне використання соціальних мереж та цифрових платформ, підтримка діяльності громадських організацій та проведення рекламних кампаній сприятимуть підвищенню інтересу до жіночого футболу та залученню нових гравчинь та вболівальників. Це допоможе створити сприятливі умови для розвитку жіночого футболу в Україні та підвищити його конкурентоспроможність на міжнародній арені. [12,22]

3.2. Дискримінація в жіночому футболі

Сьогоднішній прогрес видається особливо цінним, якщо згадати, що навіть в Англії, країні з давніми футбольними традиціями, пів століття — з 1921-го до 1971 року — жінкам заборонялося грати на полях Футбольної асоціації (The Football Association). Інакше кажучи, просто заборонялося грати. Попри те, що на початку XX сторіччя англійські жіночі ігри збирали десятки тисяч глядачів і глядачок. Хтозна, якого розвитку вдалося б досягти за ці сто років, якби тоді один із найвпливовіших спортивних органів світу й узагалі перший серед футбольних, на який рівнялися інші країни, не перекрив жінкам шлях тільки тому, що вважав це заняттям «не для леді».

Нині жіночий футбол розвивається не лише у своїй ніші, а й починає

нарешті виходити з тіні у світових масштабах. Футбольним «Оскаром» із більш як 60-річною історією — «Золотим м'ячем» — з 2018-го почали нагороджувати й жінок. Торік Чемпіонат світу з футболу серед жінок, який проходив у Франції, побив глядацькі рекорди. Від цього року Бразилія й Англія зрівняли зарплатню для чоловічої й жіночої збірних, а такі імена, як Марта, Меган Рапіно й Ада Хегерберг стали хоч трохи впізнаваними.

Довгий час жінкам було заборонено грати у футбол (або це був справжній челлендж). Німеччина зняла заборону лише в 1970 році. Тепер вони значно скоротили розрив, який є результатом цієї дискримінації. Все більше і більше жінок грають у футбол, вони роблять це більш інтенсивно і краще тренуються, навіть будучи дітьми та молодими людьми.

У світі, де кожен гол у чоловічій Лізі чемпіонів розбирають до міліметра, а трансфери обговорюють на рівні державної важливості, існує паралельна футбольна реальність. Там також забивають неймовірні голи, плетуться захопливі тактичні схеми, а спортсменки демонструють не меншу відданість і майстерність. Але цей чемпіонат часто залишається невидимим – це жіночий футбол. Чому так відбувається?

По-перше, брак медійного висвітлення створює замкнене коло. Без постійної присутності на телебаченні, у спортивних виданнях та онлайн-платформах, жіночий футбол залишається нішевим явищем. Нові вболівальники просто не мають можливості дізнатися про існування яскравих команд та талановитих гравчинь. Як наслідок, інтерес спонсорів також залишається низьким, що ще більше обмежує можливості для розвитку та популяризації. По-друге, існують глибоко вкорінені гендерні стереотипи. Футбол традиційно вважається «чоловічим» видом спорту. Упередження щодо жіночої фізичної підготовки, сили та навіть самої здатності грати у «справжній» футбол досі живуть у суспільстві. Ці стереотипи, часто несвідомо, транслиуються і медіа, формуючи у

глядачів певне уявлення про жіночий футбол як щось менш видовищне та цікаве. По-третє, історична несправедливість також відіграє свою роль. Жіночий футбол довгий час перебував у тіні, не отримуючи належної підтримки від футбольних федерацій та спортивних організацій. Лише нещодавно почали з'являтися серйозні інвестиції та програми розвитку жіночого футболу на національному та міжнародному рівнях. Однак, щоб наздогнати десятиліття ігнорування, потрібен значний час та зусилля, зокрема й з боку медіа. Звісно, ситуація поступово змінюється. Останні роки ознаменувалися зростанням інтересу до жіночого футболу, особливо після успішних виступів національних збірних на великих турнірах. З'являються окремі трансляції матчів, статті та інтерв'ю з футболістками. Однак, це все ще крапля в морі порівняно з тим, яку увагу отримує чоловічий футбол.

Наслідки цієї «невидимості» є відчутними. Футболістки часто змушені поєднувати професійну кар'єру з іншою роботою, щоб забезпечити собі гідне життя. Клуби відчувають брак фінансування, що позначається на якості підготовки та інфраструктурі. А найголовніше – молоді дівчата, які мріють про футбольну кар'єру, не бачать достатньо прикладів для наслідування та відчувають брак віри у свої можливості. Щоб змінити цю ситуацію, потрібна свідоміша та системна робота з боку медіа. Необхідно не просто епізодично висвітлювати жіночі футбольні події, а інтегрувати їх у загальний спортивний контекст. Показувати матчі на доступних каналах, розповідати історії гравчинь, аналізувати тактику та результати з такою ж ретельністю, як і в чоловічому футболі. Жіночий футбол – це не просто «жіноча версія» чоловічого футболу. Це самостійний, захопливий та динамічний вид спорту зі своїми зірками та історіями. Настав час, щоб цей чемпіонат вийшов з тіні та зайняв своє заслужене місце на спортивній карті світу. Адже кожен забитий гол, кожна переможна мить варта того, щоб її побачили та оцінили. Невидимий чемпіонат заслуговує на те, щоб стати видимим.

3.3. Майбутнє жіночого футболу

Жіночий футбол переживає етап активного розвитку, проте для досягнення справжнього успіху необхідно подолати численні виклики та бар'єри. В умовах глобальної спортивної спільноти, де гендерна рівність і соціальна справедливість стають все більш важливими, він не лише демонструє свою спортивну майстерність, але й виступає важливим інструментом соціальних змін.

Сучасний футбол вже давно перестав бути просто грою, він став відображенням суспільних процесів, індикатором культурних змін та символом прагнення до рівноправності. У цьому контексті розвиток жіночого професійного футболу у світі має не лише спортивне, але й соціальноекономічне значення. Жінки-футболістки демонструють високий рівень майстерності, незламну волю до перемоги та готовність долати будь-які труднощі. Проте для того, щоб цей вид спорту міг розвиватися повною мірою, необхідно враховувати і аналізувати низку факторів, які безпосередньо впливають на його розвиток.

Фінансування, інфраструктура, освіта та тренування, соціальні та культурні аспекти, державна підтримка, медіа-висвітлення, а також міжнародна співпраця – всі ці елементи грають ключову роль у формуванні успішної та стійкої системи жіночого професійного футболу. Кожен з цих факторів має свої особливості, виклики та можливості, які потребують комплексного підходу та ефективного управління.

Важливим напрямом для розвитку є адаптація успішного зарубіжного досвіду. Європейські країни, США та Азія демонструють приклади ефективного управління жіночим футболом, серед яких державна інтеграція, активна робота зі спонсорами та впровадження маркетингових стратегій. Використання цих моделей у контексті українських реалій дозволить пришвидшити прогрес у галузі. На підставі отриманих результатів розроблено практичні рекомендації, серед

яких: створення національної програми підтримки жіночого футболу з боку держави; залучення приватних інвестицій через систему податкових пільг для спонсорів; розширення освітніх програм для тренерів та спортивних адміністраторів; впровадження молодіжних програм з популяризації жіночого футболу у школах та вузах; створення комплексного медіаплану для популяризації матчів та гравчинь.

З урахуванням світового досвіду та національних реалій, Україна має всі шанси стати прикладом для інших країн у розвитку жіночого футболу. Для цього необхідно об'єднати зусилля державних органів, бізнесу, спортивних організацій та громадськості, створити сприятливі умови для зростання та підтримки талановитих спортсменок, а також забезпечити рівні можливості для всіх учасниць футбольного процесу. Цей аналіз покликаний не лише окреслити основні фактори, що впливають на розвиток жіночого професійного футболу, але й запропонувати шляхи їхнього подолання та використання для досягнення нових висот у цьому надзвичайно важливому та перспективному напрямку. Жіночий футбол у світі має значний потенціал для розвитку, з огляду на зростаючий інтерес серед дівчат та жінок до занять спортом. Однак, для реалізації цього потенціалу необхідно врахувати декілька ключових факторів (рис. 3):

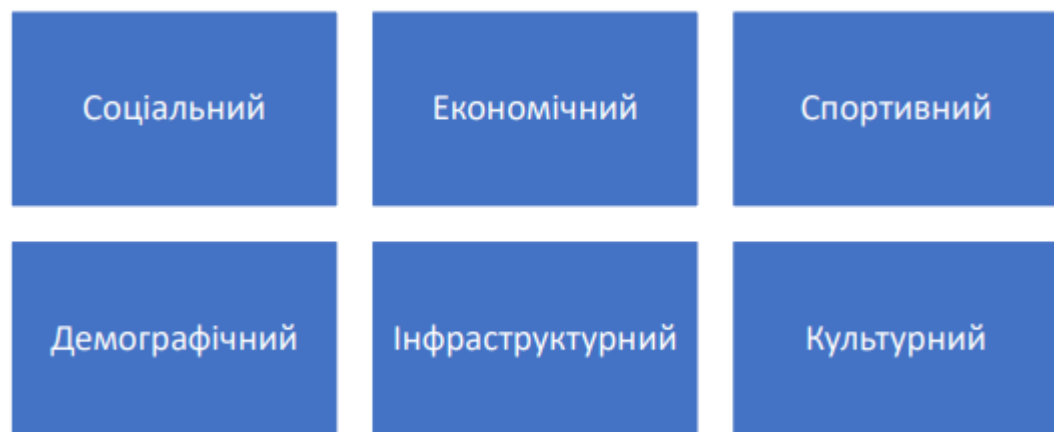

Рис. 3 Ключові фактори реалізації потенціалу розвитку жіночого футболу.

Соціальний фактор. Жіночий футбол може відігравати важливу роль у

сприянні гендерній рівності та соціальній інтеграції. Залучення жінок до спорту сприяє зниженню гендерних стереотипів, надає їм більше можливостей для самореалізації та підвищує їх статус у суспільстві. Крім того, популяризація жіночого футболу може сприяти залученню дітей та молоді до активного способу життя, що позитивно впливатиме на їхнє здоров'я та соціальний розвиток. Він руйнує стереотипи про те, що спорт – це лише чоловіча справа, адже потребує великих фізичних навантажень. Жінки показують, що можуть бути сильними та впевненими спортсменками. Жіночий футбол залучає та об'єднує жінок в єдину спільноту, де немає значення соціальна та культурна група, в якій перебуває жінка. В цій групі вони знаходять нові знайомства, співпрацюють та взаємодіють.

Демографічний фактор. Зростаюча чисельність молоді, яка бажає займатися футболом, створює сприятливі умови для розвитку юнацьких команд та підготовки майбутніх професійних гравчинь. Залучення дівчат до футбольних шкіл і клубів з раннього віку сприятиме підвищенню рівня їхньої майстерності та конкурентоспроможності не тільки в Україні, а й на міжнародній арені. Важливу роль відіграє також збільшення кількості дівчат, які бачать у футболі можливість для кар'єрного росту та самореалізації та прагнуть працювати над цим. Створення юнацьких академій та клубів є одним із основних напрямків. Ці академії забезпечують професійний підхід до тренувань з раннього віку, надаючи дівчатам можливість розвивати свої навички під керівництвом кваліфікованих тренерів. Такі заклади часто мають партнерські відносини з професійними клубами, що відкриває доступ до сучасних тренувальних методик і ресурсів. Залучення дівчат до футбольних шкіл і клубів з раннього віку сприятиме не лише підвищенню їхньої майстерності, але й допоможе їм побачити можливості для кар'єрного росту та самореалізації у футболі. Багато дівчат бачать у футболі не тільки спорт, але й можливість побудувати успішну кар'єру, стати відомими гравчинями, тренерами або спортивними менеджерами. Цей аспект є важливим для мотивації молодих

гравчинь працювати над своїми навичками та досягати високих результаті.

Економічний фактор. Інвестиції в жіночий футбол можуть мати позитивний економічний вплив. Розвиток цього виду спорту сприятиме створенню нових робочих місць, як у спортивних клубах та організаціях, так і у сферах, пов'язаних із медіа, маркетингом та інфраструктурою. Крім того, успіхи національних жіночих команд на міжнародній арені можуть підвищити престиж країни та сприяти залученню туристів і інвесторів.

Рис. 4 Головні аспекти впливу жіночого футболу на економіку.

Розвиток жіночого футболу сприяє створенню нових робочих місць у кількох ключових секторах:

1. Спортивні клуби та організації: розширення кількості жіночих футбольних команд та клубів потребує залучення додаткового персоналу, включаючи тренерів, адміністраторів, медичних працівників, аналітиків та інших спеціалістів.

2. Медіа та маркетинг: популяризація жіночого футболу веде до зростання попиту на висвітлення подій у засобах масової інформації. Це створює робочі місця для журналістів, операторів, фотографів, маркетологів та спеціалістів з

реклами.

3. Інфраструктура: будівництво та модернізація спортивних об'єктів, таких як стадіони, тренувальні бази та спортивні школи, також вимагають залучення будівельників, інженерів, архітекторів та інших професіоналів. Зростання популярності жіночого футболу сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу у таких галузях як туризм та гостинність, адже організація та проведення змагань та турнірів буде залучати туристів як з України, так і з-за кордону (після закінчення війни в Україні).

Це сприятиме зростанню попиту на послуги готелів, ресторанів, транспортних компаній та інших підприємств сфери гостинності. В свою чергу, зростання популярності жіночого футболу веде до збільшення продажів атрибутики, одягу та інших товарів.

Жіночий футбол може мати також позитивний соціально-економічний вплив на суспільство. Залучення більшої кількості жінок та дівчат до занять футболом сприяє покращенню загального рівня здоров'я населення, знижуючи витрати на медичне обслуговування. Розвиток сприятиме гендерній рівності, надаючи жінкам більше можливостей для самореалізації та кар'єрного росту. Інвестиції у спортивні програми для молоді допомагають залучати дітей та підлітків до активного способу життя, знижуючи ризики соціальної дезадаптації та правопорушень.

Популяризація жіночого футболу серед населення є ще одним ключовим напрямком стратегії. На сьогодні цей вид спорту залишається маловідомим для широкого загалу, що обмежує його розвиток. Проведення рекламних кампаній, організація відкритих матчів, співпраця із засобами масової інформації та використання соціальних мереж допоможуть залучити більше глядачів і потенційних спонсорів.

Успіхи національних жіночих команд на міжнародній арені можуть мати

кілька важливих наслідків (рис. 5):

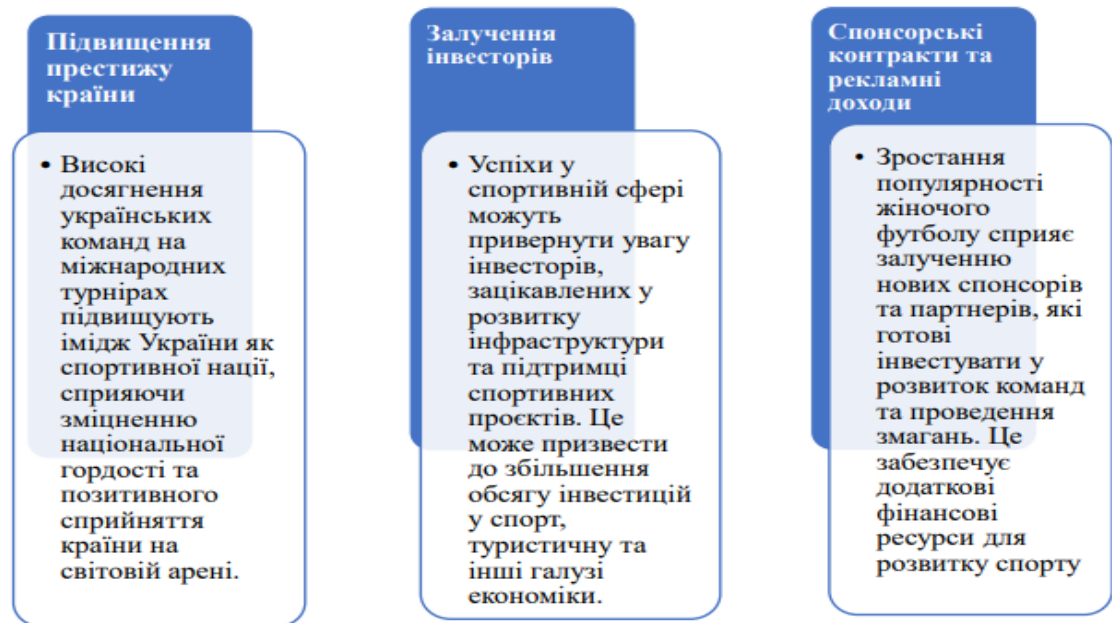

Рис. 5 Наслідки успіху жіночих команд.

Інвестиції в жіночий футбол мають значний потенціал для позитивного економічного впливу на різні сфери економіки та суспільства. Створення нових робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу, підвищення рівня фізичної активності населення, зменшення соціальної нерівності, які сприяють загальному розвитку країни. Реалізація цього потенціалу потребує комплексного підходу та співпраці між державою, приватним сектором та громадськістю.

Спортивний фактор. Потенціал для розвитку сильних національних жіночих команд, що може бути досягнуто за умови системного підходу до підготовки гравчинь. Впровадження сучасних методик тренувань, залучення кваліфікованих тренерів та участь у міжнародних змаганнях сприятимуть підвищенню рівня гри українських футболісток.

Крім того, розвиток жіночого футболу на національному рівні сприятиме збільшенню кількості гравчинь, які можуть успішно виступати за кордоном, підвищуючи таким чином імідж українського футболу. Запровадження програм фізичного виховання у школах, спрямованих на підтримку та розвиток жіночого

футболу, також відіграє важливу роль. Впровадження таких програм допомагає виявляти талановитих гравчинь на ранньому етапі та заохочує їх до подальшого розвитку у футбольних школах та клубах. Це також сприяє підвищенню загального рівня фізичної підготовки серед дівчат і пропаганді здорового способу життя.

Інфраструктурний фактор. Поліпшення спортивної інфраструктури є важливою умовою для розвитку жіночого футболу. Будівництво нових стадіонів, тренувальних баз та спортивних шкіл забезпечить необхідні умови для тренувань і змагань. Інвестиції в інфраструктуру сприятимуть також залученню більшої кількості дівчат до занять футболом, оскільки забезпечать доступ до якісних спортивних об'єктів.

Культурний фактор. Зміна ставлення суспільства до жіночого футболу є важливим аспектом його розвитку. Підвищення обізнаності про досягнення жіночих команд, організація рекламних кампаній та заходів спрямованих на популяризацію жіночого футболу, сприятимуть збільшенню інтересу до цього виду спорту. Підтримка з боку медіа та громадських організацій також відіграє важливу роль у формуванні позитивного іміджу жіночого футболу. Отже, підвищення популярності жіночого футболу серед населення є важливим етапом на шляху до його розвитку. Ключовими факторами цього є активна медійна присутність, залучення амбасадорів, організація великих турнірів, підтримка молоді та створення комфортних умов для гравців. Залучення широкої аудиторії до жіночого футболу допоможе не лише підвищити його популярність, а й створити сприятливу атмосферу для розвитку цього виду спорту в країні.

Міжнародна співпраця і обмін досвідом. Міжнародна співпраця є важливим елементом розвитку жіночого футболу в Україні, оскільки вона дозволяє використовувати найкращі практики та досвід інших країн, підвищуючи рівень місцевих гравчинь, тренерів та футбольних організацій. Основні напрями

міжнародної співпраці включають обмін досвідом та знаннями, встановлення партнерських програм з іноземними клубами та федераціями, участь у міжнародних турнірах, а також впровадження програм стажування для тренерів та спеціалістів.

Участь у міжнародних конференціях, семінарах та тренінгах, організованих провідними футбольними федераціями та організаціями, є важливим аспектом обміну досвідом.

Такі заходи дозволяють українським тренерам, адміністраторам та гравчиням:

- ознайомитися з сучасними методиками тренувань, тактичними схемами та психологічною підготовкою;
- встановити професійні контакти з колегами з інших країн, що може сприяти подальшій співпраці та обміну інформацією;
- брати участь у дискусіях про виклики, з якими стикається жіночий футбол, та можливі шляхи їх вирішення на основі міжнародного досвіду.

В умовах глобалізації та розвитку технологій обмін досвідом можна здійснювати через онлайн-платформи та вебінари. Це дозволяє залучити більше учасників та оперативно обмінюватися інформацією. Встановлення партнерських відносин з іноземними футбольними клубами та федераціями сприяє обміну досвідом та знаннями, а також проведенню спільних заходів.[12,18,19]

Основні напрямки такої співпраці:

- спільні тренувальні збори - організація спільних тренувальних зборів, де українські та іноземні команди можуть тренуватися разом, обмінюватися методиками та досвідом;
- проведення товариських матчів - проведення товариських матчів між українськими та іноземними командами, що дозволяє гравчиням отримати досвід гри з різними суперниками та в різних умовах;

- обмін тренерами та спеціалістами - взаємний обмін тренерами та спеціалістами для стажування та обміну досвідом, що сприяє підвищенню кваліфікації українських фахівців.

Спільні програми розвитку можуть забезпечити співпрацю у будівництві та модернізації спортивних об'єктів, використання передового досвіду іноземних партнерів. Вони також покликані щоб впровадити освітні програми для тренерів, гравчинь та адміністративного персоналу з використанням міжнародного досвіду. Активна участь у міжнародних турнірах та змаганнях дозволяє українським гравчиням оцінити свій рівень, отримати цінний досвід та підвищити свій рівень майстерності. Змагання з командами з інших країн дозволяють оцінити власні сили, виявити слабкі сторони та працювати над їх покращенням.

Надання можливості молодим гравчиням взяти участь у міжнародних турнірах, що сприяє їх професійному зростанню. Успіхи на міжнародній арені підвищують престиж українського жіночого футболу та сприяють залученню інвесторів та спонсорів. Впровадження програм стажування для українських тренерів та спеціалістів у провідних футбольних клубах та академіях за кордоном сприяє підвищенню їхньої кваліфікації та набуттю нових знань.

Основні напрямки:

- тренувальні методики - ознайомлення з передовими тренувальними методиками та їх впровадження в українських командах.
- тактична підготовка - вивчення сучасних тактичних схем та стратегій, що використовуються у провідних клубах.
- психологічна підготовка - набуття знань у сфері психологічної підготовки гравчинь, мотиваційних технік та командного духу.

Участь у спеціалізованих курсах та семінарах, що проводяться за кордоном, дозволяє українським тренерам та спеціалістам підвищувати кваліфікацію та обмінюватися досвідом Міжнародна співпраця та обмін досвідом є важливими

складовими розвитку жіночого футболу в Україні. Участь у міжнародних конференціях, встановлення партнерських програм з іноземними клубами та федераціями, участь у міжнародних турнірах, а також програми стажування для тренерів та спеціалістів сприяють підвищенню рівня майстерності гравчинь, тренерів та 18 футбольних організацій. Це допоможе зробити український жіночий футбол більш конкурентоспроможним та популярним на міжнародній арені.[13,20,21]

3.4. Перспективи розвитку жіночого футболу в Україні

Жіночий футбол в Україні має значний потенціал, але стикається з багатьма викликами, такими як недостатнє фінансування, слабка інфраструктура та низький рівень популярності. Для його ефективного розвитку необхідно розробити національну стратегію, яка б враховувала всі аспекти: від підвищення спортивних результатів до залучення молоді та популяризації цього виду спорту. Першочерговою метою стратегії є підвищення спортивних результатів жіночих команд. Це включає не лише участь у міжнародних турнірах, але й стабільні перемоги на європейських та світових чемпіонатах. Важливим кроком у цьому напрямку є створення системи підготовки, яка б забезпечувала розвиток талантів із раннього віку.

Нині інтерес до жіночого футболу в Україні зростає, хоча і не стрімкими темпами. Стало менше гендерних упереджень, люди почали розуміти, що матчі жіночих команд також можуть бути цікавими. Що стосується кількості клубів, які беруть участь в національних турнірах, то сезон 2023/24 років став дуже прогресивним, адже на професійному рівні грають 12, а на аматорському 11 – 16. Окрім того, є низка всеукраїнських змагань, обласних турнірів з жіночого футболу серед дівчат у різних вікових категоріях. Історично, в Україні склалося уявлення, що футбол – це чоловічий вид спорту. Цей гендерний стереотип заважає розвитку

жіночого футболу. Проте суспільство не стоїть на місці, а рухається в напрямку європейських стандартів, і уже, в українців зростає усвідомлення, що жіночий футбол має потенціал для розвитку та успіху, особливо через активну участь жінок в спорті. Попри все це, жіночий футбол відстає від чоловічого у фінансовому плані у декілька разів. За однакову роботу та навантаження чоловіки для прикладу отримують 10 тис. доларів, жінки – 10-20 тис. гривень. Він потребує більше уваги та фінансової підтримки для свого розвитку. Інвестиції в гравчинь, тренерський склад, інфраструктуру та рекламу можуть сприяти популяризації та підвищенню рівня цього виду спорту.

Ефективне функціонування професійного спорту як виду підприємницької діяльності значною мірою залежить від його організаційної структури та принципів управління. Найбільш позитивний досвід у цих питаннях накопичений у професійних командних видах спорту США: бейсболі, американському футболі, баскетболі та хокеї. Це загальний огляд можливих джерел фінансування спортивних програм в Україні, включаючи жіночий футбол. Точніше регулювання може варіюватися залежно від конкретних програм та ініціатив. [14,17]

Головним міністерством, який має потенційну роль у сприянні розвитку спорту загалом у країні, включаючи жіночий футбол, є Міністерство молоді та спорту України. Це може включати фінансову підтримку розвитку футболу, включно з жіночим, через гранти, субсидії та інші програми, створення програм підтримки та розвитку спорту для жінок, а також стимулювання розвитку інфраструктури. Воно має регуляторну роль у становленні стандартів та політик щодо розвитку жіночого футболу. В структурі Міністерства молоді та спорту є відділ олімпійських ігрових видів спорту, до класифікації якого відноситься футбол.

Таблиця 2

Законодавчі акти та програми, які можуть фінансувати жіночий футбол

Вид фінансування	Характеристика
Закон України «Про фізичну культуру і спорт»	Регулює різні аспекти спорту в Україні, включаючи фінансування спортивних програм.
Державна програма розвитку фізичної культури та спорту	Уряд регулярно розробляє державні програми розвитку фізичної культури та спорту, в яких можуть бути відведені кошти для розвитку жіночого футболу.
Місцеві програми та ініціативи	Регіональні та місцеві уряди також можуть розробляти свої програми підтримки спорту, що може включати жіночий футбол.
Державні гранти та субсидії	Існують програми державної підтримки спорту через надання грантів та субсидій спортивним організаціям, включаючи жіночий футбол.
Спонсорські та рекламні угоди	Фінансування може надходити через спонсорські угоди з компаніями або рекламні контракти.

Хоча Міністерство молоді та спорту може відігравати важливу роль у сприянні розвитку жіночого футболу, в певних країнах ця компетенція може бути розподілена між різними галузями уряду або спортивними організаціями. У кожній країні роль урядових структур може бути різною у підтримці та розвитку спорту.

Для успішної реалізації стратегії необхідно створити координаційний орган, який би займався впровадженням і моніторингом змін. Цей орган має розробляти освітні програми для тренерів, суддів і менеджерів, що працюють із жіночими командами, а також здійснювати оцінку результатів і коригувати плани.

В Україні функціонує громадська незалежна спортивна організація, яка має назву УАФ. Вона є головним органом, що керує футболом в Україні та забезпечує його розвиток, управління турнірами, формування збірних команд, організацію чемпіонатів та регулювання футбольних правил. УАФ також відіграє важливу роль у розвитку жіночого футболу в країні, встановлюючи стандарти для жіночих команд та ліг. Зокрема, відповідає за організацію і проведення жіночих футбольних змагань, забезпечує створення і підтримку спортивної інфраструктури, надає підтримку жіночим футбольним командам, залучає фінансову підтримку через різноманітні законні джерела, проводить заходи та ініціативи для популяризації жіночого футболу в Україні. Статутні та регламентні документи Асоціації приведено у відповідність із законодавством, статутними і регламентними нормами Міжнародної федерації футбольних асоціацій (ФІФА) та Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА) [15,29]. Відділ жіночого футболу – це структурна одиниця в межах УАФ або окрема комісія, яка відповідає за розвиток жіночого футболу в Україні. Вона включає в себе керівників, тренерський склад, а також фахівців з розвитку футболу серед жінок та дівчат.

Організаційна структура може змінюватись залежно від стратегій розвитку жіночого футболу та встановлених цілей Асоціації футболу України (табл.3).

Таблиця 3

Організаційно-правові складові розвитку жіночого футболу в Україні

Асоціація футболу	Управління та регулювання футбольної діяльності, включаючи жіночий футбол.
Ліги та турніри	Організація та проведення жіночих футбольних ліг і турнірів є ключовим елементом стимулювання розвитку цієї галузі.
Фінансування та спонсорство	Залучення фінансових ресурсів через спонсорську підтримку, державне фінансування та інші джерела є важливим для розвитку жіночого футболу.
Інфраструктура	Покращення спортивної інфраструктури, зокрема полів, тренувальних баз, стадіонів і футбольних академій.
Масовий розвиток	Залучення дівчат до футболу з молодшого віку шляхом шкільних програм, футбольних шкіл та молодіжних академій.
Правове регулювання	Створення правових норм і стандартів, які гарантують рівні умови для жіночого футболу в області фінансування.

Покращення цих елементів сприяє покращенню рівня розвитку жіночого футболу в Україні. Українські футболістки мають статус «спортсмен професіонал» лише за умови укладання письмового контракту з професійним клубом, який виступає у Вищій лізі України. Гравчині, які виступають в Першій лізі, мають статус «аматори», оскільки вони є не обов'язковими. В порівнянні з чоловічим футболом, професійними вважають Прем'єр, Першу та Другу ліги [16].

Головними джерелами фінансування європейських футбольних клубів є: продаж прав на телетрансляції, продаж гравців, участь в єврокубках, продаж квитків, фан-шопи, спонсорство.

Сучасний футбол України станом на 2024 рік знаходиться на низькому рівні. Причиною цього є багато факторів, зокрема, нестабільна економіка країни, недостатня підтримка спорту з боку уряду, відсутність повноцінної стратегії, яка могла б покращити рівень українського футболу. Та головним фактором є війна в Україні, спричинена російською воєнною агресією, яка почалась у 2014 році і триває донині. Якщо порівнювати жіночий футбол з чоловічим, то можна навести конкретний приклад: у 2024 році склалась така ситуація, що в Україні існує всього два футбольні клуби, які є прибутковими – це «Динамо» та «Шахтар», вони отримують преміальні за виступи в Лізі Чемпіонів та продажів гравців. Здебільшого українські клуби неприбуткові, президенти інвестують гроші, щоб задовольнити власні потреби.

То що ж можна говорити про жіночий футбол в цьому в цьому плані, якщо майже всі чоловічі команди неприбуткові, це риторичне питання, але попри все, туди вливається величезний потік коштів. Рівень економічної діяльності чоловічих і жіночих футбольних клубів України дуже різний, між ними велика прірва. Якщо в загальному розібратись з чого відбувається фінансування українських жіночих футбольних команд, то воно може бути досить різноманітним і залежить від кількох факторів, таких як рівень команди, підтримка спонсорів, інтерес від медіа та управління футболом в країні.

Важливо зауважити, що рівень фінансування може варіюватися в залежності від успіху та популярності самої команди, а також від загальної підтримки жіночого футболу в країні.

Жіночий футбол в Україні має значний потенціал, але стикається з багатьма викликами, такими як недостатнє фінансування, слабка інфраструктура та

низький рівень популярності. Для його ефективного розвитку необхідно розробити національну стратегію, яка б враховувала всі аспекти: від підвищення спортивних результатів до залучення молоді та популяризації цього виду спорту.

Для визначення основних проблем та перспектив розвитку жіночих футбольних клубів України було проведене експертне анкетування футбольних функціонерів.

Отже, за результатами дослідження було виявлено, що розвиток жіночого футболу значною мірою залежить від фінансування, наявності сучасної інфраструктури та суспільного інтересу до цього виду спорту. Більшість респондентів (50%) вказали на недостатній бюджет як ключову проблему, що обмежує діяльність клубів. 30% експертів зазначили відсутність власної бази у клубів, що ускладнює проведення тренувань та змагань. Ще 20% респондентів вказали на проблеми з обладнанням, яке не відповідає сучасним стандартам (див. рис. 6)

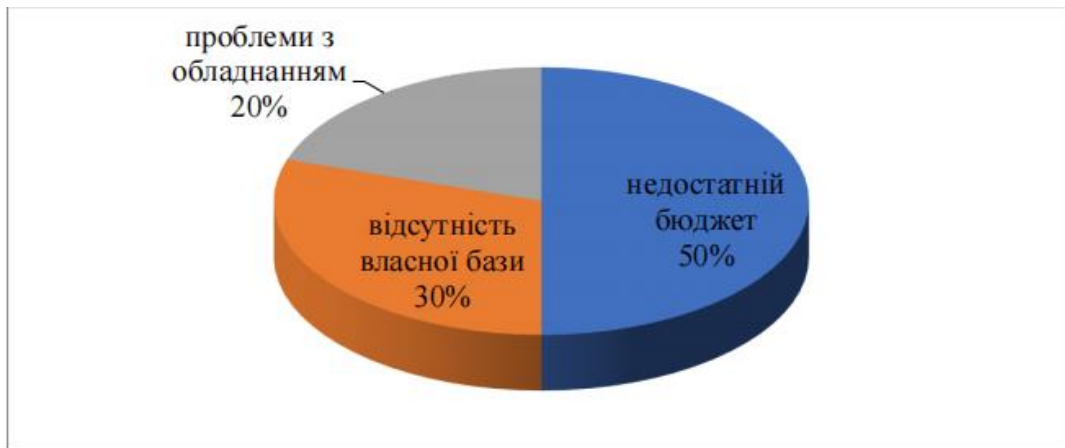

Рис. 6 Результати анкетування щодо проблем фінансування жіночого футболу.

Лише 5% функціонерів вважають рівень інфраструктури високим. 40% опитаних зазначили, що інфраструктура є слабкою і потребує значних інвестицій. Відсутність спеціалізованих тренувальних баз та стадіонів гальмує розвиток команд – 55 % (див. рис. 7)

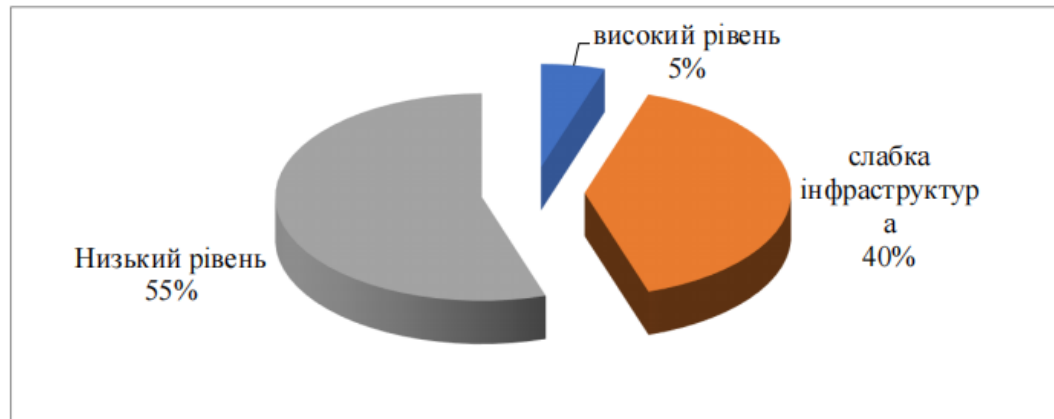

Рис. 7 Результати анкетування щодо інфраструктури

Отже, експертне анкетування дозволило виявити основні проблеми, з якими стикаються жіночі футбольні клуби в Україні, та визначити шляхи їх вирішення. Ключовими рекомендаціями є:

- інвестиції у фінансування та інфраструктуру: модернізація стадіонів, створення тренувальних баз;
- популяризація жіночого футболу: активне висвітлення у медіа, організація масових турнірів та програм для молоді;
- міжнародна співпраця: залучення іноземного досвіду та участь у міжнародних проєктах.

Таким чином, для досягнення позитивних змін необхідна тісна співпраця між державою, клубами та спонсорами, що дозволить реалізувати потенціал жіночого футболу в Україні. Жіночий футбол в Україні стикається з низкою проблем, зокрема з недостатнім фінансуванням, обмеженими інфраструктурними можливостями та низьким рівнем соціальної підтримки.

Щоб подолати ці труднощі, необхідно впровадити комплексний підхід, який поєднує фінансову підтримку, організаційні зміни та зміну суспільних уявлень про жіночий футбол.

Для визначення основних проблем та перспектив розвитку жіночого футболу в Україні було проведено експертне анкетування серед спортсменок.

За результатами опитування, 72% спортсменок вважають рівень інфраструктури в жіночому футболі недостатнім для забезпечення високої якості підготовки. Лише 15% спортсменок оцінили інфраструктуру як високого рівня.

Ця проблема спричиняє низьку конкурентоспроможність українських клубів на міжнародній арені. Більшість респондентів (86,1%) вважають, що рівень жіночого футболу в Україні за останні 10 років покращився, тоді як лише 13,9% не бачать позитивних змін (див. рис. 8).

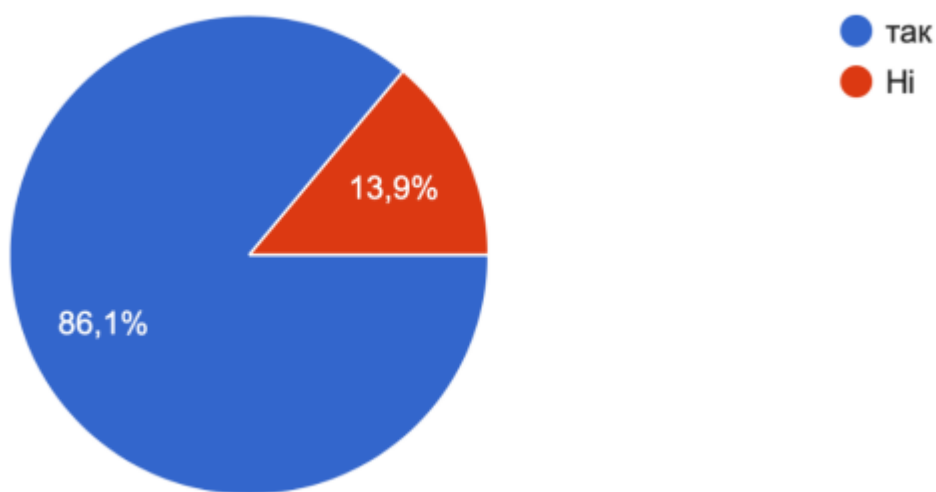

Рис. 8 Покращення рівня жіночого футболу в Україні за останні 10 років

81% респондентів вказали, що фінансування жіночого футболу в Україні є недостатнім. Спортсменки підкреслюють, що головними джерелами підтримки є спонсорські кошти, однак їх обсяги обмежені через низький рівень популярності жіночого футболу. Більшість респондентів (78%) оцінили рівень медійності жіночого футболу як низький. Водночас 70% спортсменок зазначили, що стикаються з упередженням щодо обраної професії (див. рис. 9).

Рис. 9 Рівень конкурентоспроможності клубів на міжнародній арені

Висновки до 3 розділу

1. Жіночий футбол в Україні має значний потенціал для розвитку, зважаючи на зростаючий інтерес до цього виду спорту серед молоді. Проте на шляху до успіху стоять виклики, такі як обмежене фінансування, слабка інфраструктура та недостатня популяризація. Для забезпечення стійкого розвитку необхідно інвестувати у створення юнацьких академій, покращення умов тренувань і залучення гравчинь до професійних команд.

2. Проведене експертне анкетування дозволило виявити ключові проблеми, що обмежують розвиток жіночих професійних футбольних клубів в Україні, серед яких недостатнє фінансування, слабка інфраструктура та низький рівень популярності. Для подолання цих труднощів запропоновано такі шляхи: інвестиції у модернізацію інфраструктури, активна популяризація жіночого

футболу, залучення спонсорів та міжнародної підтримки, а також розвиток молодіжних програм. Комплексний підхід із залученням держави, клубів і приватного сектору є необхідним для реалізації потенціалу українського жіночого футболу та інтеграції його у європейську футбольну спільноту.

3. Ефективне фінансування є ключовим фактором розвитку жіночого футболу в Україні. Основними джерелами інвестицій можуть бути державні програми, спонсорські контракти, гранти та партнерські угоди з бізнесом. Для залучення інвестицій необхідно підвищити конкурентоспроможність команд і розробити програми популяризації жіночого футболу.

4. Інфраструктура є основною складовою успішного розвитку жіночого футболу. Будівництво сучасних тренувальних баз, стадіонів і шкіл дозволить створити сприятливі умови для тренувань і змагань. Важливу роль відіграють освітні програми, які допомагають виховувати кваліфікованих тренерів і управлінців у сфері спорту.

5. Медіа та громадські організації відіграють ключову роль у формуванні позитивного іміджу жіночого футболу. Розширення присутності у ЗМІ, проведення соціальних кампаній і залучення громадськості сприяють зростанню популярності та підтримки цього виду спорту.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз тенденцій розвитку та функціонування провідних жіночих футбольних клубів світу та України показав, що основними факторами успішного розвитку є фінансові інвестиції, медіапідтримка та розвинена інфраструктура. Клуби, такі як «Олімпік Ліон» та «Челсі», демонструють ефективність завдяки постійним інвестиціям у молодіжні академії, співпрацею із великими брендами та створенню конкурентних умов для гравчинь. В Україні, хоча й спостерігається прогрес у кількості команд та організації національних чемпіонатів, фінансова підтримка і популяризація жіночого футболу залишаються важливими викликами.

2. Основні складові, що впливають на розвиток жіночих футбольних клубів, були узагальнені та визначені в дослідженні. До них відносяться:

- економічні фактори: наявність постійного фінансування, інвестиції, високий рівень зарплат та премій для гравців.
- організаційна структура клубів: ефективне управління, наявність молодіжних програм, що сприяють розвитку майбутніх талантів.
- медіа та популяризація: активна участь ЗМІ в висвітленні матчів, трансляції на телевізійних каналах, просування через соціальні мережі, що дозволяє залучити нову аудиторію.
- міжнародна співпраця: участь у міжнародних турнірах, обмін досвідом з іншими клубами, що допомагає підвищити рівень гри та організаційну роботу.

3. Основні стратегії розвитку жіночих футбольних клубів у світі були виявлені та описані в ході дослідження. Вони тісно пов'язані із фінансовою забезпеченістю команд та загальним планом їх розвитку. До таких стратегій відносяться:

- Орієнтація на власних вихованців і створення системи підготовки нових талантів.
- Придбання молодих футболісток для подальшого перепродажу.

- Покупка гравців, що відповідають стилю гри головного тренера.
- Вибір гравців, які відповідають філософії клубу та його загальній стратегії.
- Стратегії, спрямовані на швидкий результат, значні фінансові інвестиції або поєднання талановитих молодих гравців з досвідченими футболістками.

4. Практичні рекомендації щодо удосконалення функціонування жіночих футбольних клубів вищої ліги України включають кілька ключових напрямків. Для покращення фінансової підтримки та популяризації жіночого футболу в Україні пропонується:

- запровадження грантових програм для клубів, що досягли успіхів у розвитку жіночого футболу, що дозволить залучити додаткові кошти та підтримати талановитих гравців.
- активна популяризація жіночих футбольних змагань через ЗМІ, організацію освітніх заходів та співпрацю з відомими особами, що сприятиме більшенню аудиторії та зацікавленості в спорті.
- розробка національної стратегії розвитку жіночого футболу, введення квот на жіночі команди у професійних лігах для створення рівних умов для їх розвитку.
- впровадження програм стажування для тренерів та менеджерів в провідних європейських клубах, що дозволить обмінюватися досвідом та підвищити кваліфікацію українських фахівців.

Згідно з результатами дослідження, впровадження міжнародного досвіду дозволить значно покращити розвиток жіночих футбольних клубів в Україні. Це створить основу для підвищення їх конкурентоспроможності та розвитку жіночого футболу в країні в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Латишев М. В., Квасниця О. М., Фененко С. А., Свіргунець Є. М. Аналіз змагальної діяльності команд чемпіонату Європи 2020 з футболу. Спортивні ігри. 2021. №1(19). С. 23-33.
2. Козіна Ж. Л. Інтегральний розвиток інтелектуальних можливостей та фізичної підготовленості у футболі. Health-saving technologies, rehabilitation and physical therapy. 2022. 101-105 с.
3. Мельніков А. Ретроспективний аналіз зростання популярності жіночого футболу / Андрій Мельніков, Віктор Шинкарук, Анастасія Новосад // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПУ, 2024. – Вип. 1. – 81-88с.
4. Курс лекцій олімпійського та професійного спорту: методичні рекомендації / Укладачі: Шаверський Віктор, Вовченко Інна. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. – 84 с.
5. Перцухов А. А., Шаленко В. В. Модельні характеристики провідних футболістів різного ігрового амплуа. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2021. № 1 (81). 47-58 с.
6. Women and Football [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/Fwomen.htm>.
7. The history of womens football [Electronic resource]. – Access mode : <http://thehistoryofwomensfootball.com/early-1900s.html>.
8. Її величність футбол. Народження та розвиток. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankstatey.com>.
9. Розвиток жіночого футболу. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://chytatyvgolos.com.ua/rozvitok-zhinochogo-futbolu/> (дата звернення: 10.11.2023).
10. Литвинець А. І. Особливості формування жіночого футболу у світі / А. І. Литвинець, А. Р. Ковалишин, І. В. Литвинець, Н. В. Вітер // Фізична культура,

спорт та здоров'я нації. – 2014. – Вип. 18 (1). – 430–436с.– [Електронний ресурс] / Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkszn_2014_18%281%29__.

11. Комітет жіночого та дівочого футболу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://uaf.ua/about-uaf/comitets/8> (дата звернення: 10.12.2024).

12. Науковий напрям: витоки жіночого футболу. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://repository.ldufk.edu.ua> (дата звернення: 10.12.2024).

13. Про заборони, проблеми й перспективи жіночого футболу в Україні. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://womensfootball.com.ua> (дата звернення: 15.11.2025)

14. Литвинець А. І. Особливості формування жіночого футболу у світі / А. І. Литвинець, А. Р. Ковалишин, І. В. Литвинець, Н. В. Вітер // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. – 2014. – Вип. 18 (1). – С. 430–436. – [Електронний ресурс] / http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkszn_2014_18%281%29__.

15. Положення про проведення Чемпіонату України з футболу серед жіночих команд Першої ліги сезону 2020 – 2021 років. Додаток до Регламенту Всеукраїнських змагань з футболу серед жіночих клубів сезону 2020 – 2021 років. затв. Виконавчим комітетом УАФ 12.08.20., Комітетом жіночого футболу УАФ 05.08.2020. К. 2020. 11 с.

16. Гримайло В. Автономність спорту: втрачений державою контроль над спортом на прикладі футболу. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://new.sportlex.com.ua/main/materiali/avtonomnist-sportu/> (дата звернення 10.11.25).

17. Покровський Г. Історія жіночого футболу. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://chytatyvgolos.com.ua/istoriya-zhinochogo-futbolu/> (дата звернення: 10.11.2025).

18. Тетяна Левицька – про популярність жіночого футболу, стереотипи. – [Електронний ресурс] / Режим доступу:

https://footballstyle.com.ua/ua/news/177.top_interesnih_faktov_o_zhenskom_futb_ole (дата звернення: 10.11.2025).

19. Women and Girls in Sport: Can Change the Global Game. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.un.org/en/unchronicle/women-and-girls-sport-can-change-global-game> (дата 10.11.2025)

20. Харлан О. Футбол як метафора: літературні контексти шкіряного м'яча. Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць. 2020. 92 – 96 с.

21. Штолько М. А. Футбол і сучасна українська література (на матеріалі видання «Письменники про футбол»). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. 31 (70), 4, 4. 75 – 79.с.

22. Al Attar, W.S.A., Yamani, S., Ghulam, H., Eyad Alharbi, E., & Sanders, R.H. (2022). Limited Implementation of the FIFA 11+ Shoulder Injury Prevention Program (FIFA 11+ S) Among Professional Soccer Goalkeepers. Теорія та методика фізичного виховання. 2022. Т. 22, № 1. 36- 42 с.DOI: 10.17309/tmfv.2022.1.05.

23. Шиян Б.М. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. для факульт. фіз. вих. і сп. вищих навч. закладів II-IV рівнів акредитації. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. універ. ім. І.Огієнка. 2021. 280 с.

24. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 №1089. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>

25. Безмилов М. Періодизація підготовки спортсменів в ігрових видах спорту: фактори впливу та перспективні напрями подальшого розвитку специфічної системи знань. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. №3. 3–19с. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3-19c>.

26. Офіційний сайт - Всеукраїнська Асоціація жіночого футболу: –

<https://womensfootball.com.ua> (дата звернення: 10.12.2024).

27. Стратегія УЄФА з жіночого футболу. – Режим доступу: <https://womensfootball.com.ua/time-for-action-persha-strategiya-uefa-z-zhinochogo-futbolu/> (дата звернення: 10.12.2024).

28. Pass it on: Football is for all. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://inside.fifa.com/news/pass-it-on-football-is-for-all> (дата звернення: 10.11.2025).

29. Жінки в олімпійському футболі. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://ukrreferat.com/chapters/fizkultura/zhinki-v-olimpijskomu-futboli-referat.html> (дата звернення: 10.12.2024).